

JANEZ JALEN: »DOM«

Prizor iz IV. dejanja te izvirne slovenske drame, ki je na odru našega gledališča v režiji Milana Skrbinška imela zelo lep uspeh

Ilustrirani družinski mesečnik

1

DVA PRIMERA CERKVE NE UMETNOSTI MOJSTRA PLEČNIKA

Zgoraj: cerkev sv. Srca
Jezusovega v Pragi

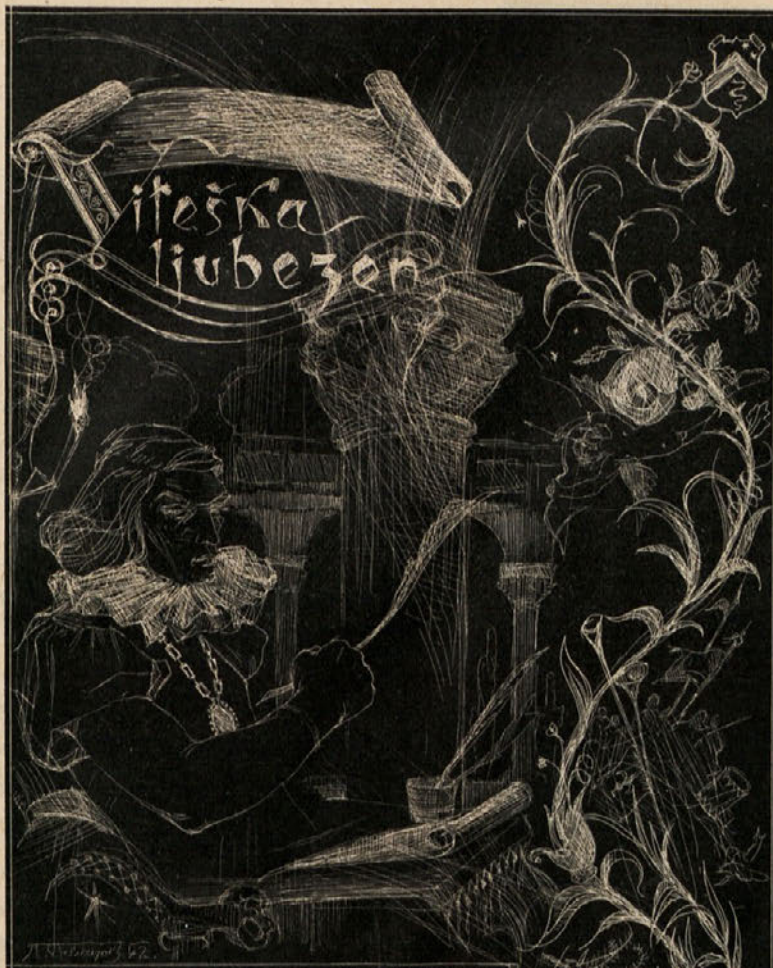
Spodaj: Murke, kapelica
v Begunjah

(Te in naslednji slike sta vzeti
iz monumentalnega dela o
Plečnikovi umetnosti »Ar-
chitectura perennis«, ki je
za mojstrovo sedemdeset-
letnico izšla v založbi
mestne občine ljubljans-
ke in ki sta ji besedilo
oskrbela prof. dr. Fr. Stele
in dr. A. Trstenjak)

I 63392

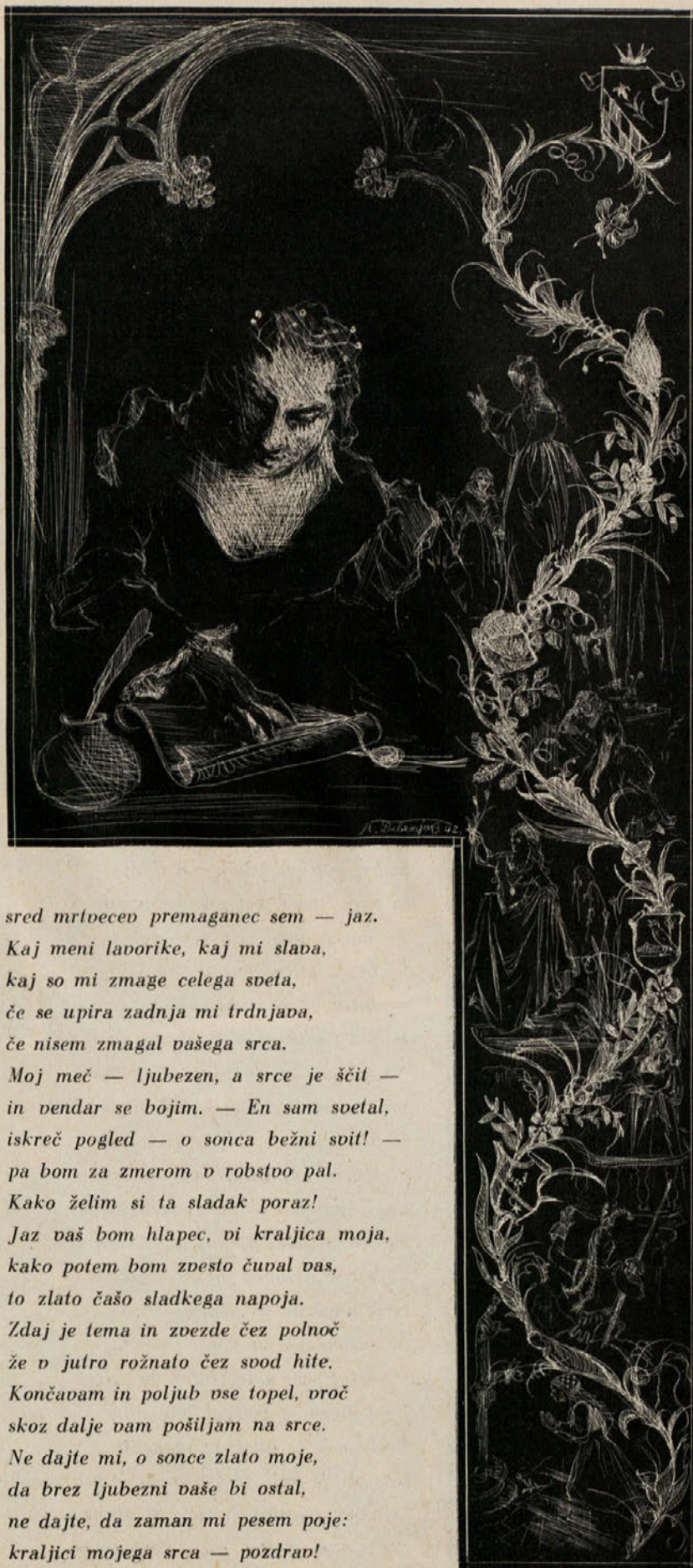
II. 63392

Proo pismo

Kraljici mojega srca — pozdrav!
 iz te dežele, kamor smo prišli,
 Če ste v skrbah, povem vam, da sem zdrav
 in v upanju, da pismo vas dobi,
 in v nadi, da vsaj žarek me obsije
 ljubezni vaše, da iz mraka v dan
 življenje moje se po vas prelije,
 povem vam zdaj, da v srcu sem bolan,
 Tam zunaj noč je in krog mene mir.
 Lojenke plamen pred menoj trepeče
 in, ko vam pišem na ta bel papir,
 priznavam rad — ne sodite boleče! —
 da sučem laže kot pero — rapir.
 Zato bojim se, da si vaš obraz
 s pisanjem tem nespretno izkrivim,
 da ne povem, kako ves zadnji čas
 po vas edini bolno hrepenim,
 kako le vam ta pesem hvalo poje,

kako me strah je — Bog se me usmili,
 če je resnica, kar zdaj v meni gloje! —
 da drugemu srce ste namenili.
 Če res je to, potem kaljeni meč
 že jutri v boju naj me pokonča,
 brez vas življenje meni je odveč,
 brez vas sem kakor zemlja brez neba.
 Ne dajte mi, da sam iskal bi smrti,
 o zvezda moja, slast in bolečina,
 vi sladki sadež plemenitih trt,
 ljubezni moje prova in edina!
 Odkar mi s strelico je kruti Amor
 v srce goreče vaš obraz pripel,
 brez njega zdaj ne morem več nikamor,
 brez njega danes bil bi list uvel.
 Popsod je z mano. Ko zveni kornet
 in kliče v boj, tedaj zaplapola
 naš prapor v zraku! — Glejte, tam se spel
 namesto grba vaš obraz smehlja.
 Popsod le vi! Ko v boju vaša dlan
 nad mano je oslonjena kot ščit,
 na kogar meč takrat je moj poslan,
 za njega je ugasnil sonca svet!
 In kot ljubezen moja so tedaj
 globoke rane, ki jih seka meč,
 in kri je topla kakor vaš dihljaj
 in curek njen kot ustnice je rdeč.
 Ne čutim teže; sam sem kakor plič,
 ki ga za ptico žene tih nemir;
 ne čutim meča, moj oklep gre v nič
 in z njim ostroge, kopje in vizir.
 Na vrancu iskrem skozi zrak letim,
 pred mano vi — le kratek hipen čas! —
 pa vas ujamem, k sebi posadim
 in k vašemu približam svoj obraz.
 Kako ljubezen v naju zdaj žari! —
 Kaj to je? Mar ne poje spet kornet?
 Oklep zdaj znova mi telo teži
 in vi umikate se meni spet?
 Že čutim meč in kopje in vizir,
 kar prej sem videl, bil je le privid,
 krog mene se polegel je nemir.
 Sobražnik je pregan in pobit.
 Končan je boj. — A v meni je vse prazno,
 ker spet ugasnil mi je vaš obraz.
 Nič več ne ločim, vse je brezizrazno,

sred mrtvecev premaganec sem — jaz.
 Kaj meni laborike, kaj mi slava,
 kaj so mi zmage celega sveta,
 če se upira zadnja mi trdnjava,
 če nisem zmagal vašega srca.
 Moj meč — ljubezen, a srce je ščit —
 in vendar se bojim. — En sam soetal,
 iskren pogled — o sonca bežni svet! —
 pa bom za zmerom v robstvo pal.
 Kako želim si ta sladak poraz!
 Jaz vaš bom hlapec, vi kraljica moja,
 kako potem bom zvesto čuval vas,
 to zlato čašo sladkega napoja.
 Zdaj je tema in zvezde čez polnoč
 že v julro rožnato čez svod hite.
 Končavam in poljub vse topel, proč
 skozi dalje vam pošiljam na srce.
 Ne dajte mi, o sonce zlato moje,
 da brez ljubezni vaše bi ostal,
 ne dajte, da zaman mi pesem poje:
 kraljici mojega srca — pozdrav!

Drugo pismo

Moj dragi vitez! Ah, tega ne smem,
 res ne bi smela tega napisati!
 Moj Bog, kako naj sebi dopovem,
 da lahko drznem si tako vas zvati.
 Kot da le sanjam, se mi zdajle zdi,
 ko sem besedo »moj« vam napisala,
 besedo drobno, samo črke tri,
 ki vam ljubezen mojo je izdala.
 Zdaj, ko srce mi plamen je goreč,
 odkar vrstice vaše sem dobila,
 tajiti tega res ne morem več,
 kar sem že leta z muko si tajila.
 Od sreče prevelike vsa kipim,
 da polno mi srce razgnati hoče,
 kako potem naj v sebi obdržim
 ta žar in radost, ko mi ni mogoče
 storiti tega. — Ah, saj vam priznam,
 da sem presrečna, ker so moje sanje
 prešle v resničnost in da zdaj imam
 povsod občutek, kot da valovanje
 dveh src po eni struni se preliva,
 po drobni struni, ki zdaj naju veže,
 da vsaka misel, ki se v meni skriva,
 po tej nevidni poti vas doseže.
 Saj niste hudi, če še to povem,
 da sem že davno tiho vas ljubila,
 da skritega vsem tujim sem ljudem
 tri leta v srcu vaš obraz nosila.
 Ko prvič zagledala sem vas,
 očem verjeti lastnim mogla nisem:
 iskren pogled, postava in obraz...
 vse kakor kraljevič, ki ga iz pisem
 pričarala je starih moja mati,
 ko sem bila še majhna in igrala
 ob njej sem se na naši grajski trati.
 Bili ste kakor kraljevič. Saj sem se bala
 podati vam roko. Ko se desnica
 je moja rahlo vaše dotaknila
 čutila sem, kako mi rdečica
 v trenutku blede lica je zalila.
 A vi, porednež, ste se zasmejali,
 videč zadrego mojo, da zbežala
 sem plašna v sobo, kjer za zagrinjali
 vsa neboljena sem se razjokala.
 Bila na vas sem huda prav zares,

a tudi vam moram zdaj priznati:
 ko spet pogledala izza zaves
 sem v vaše lice, o moj vitez zlati,
 čutila sem, da iz srca izginja
 vsa prejšnja žalost in da medel žar
 ljubezni moje v plamen se spreminja,
 da čutim tisto, česar še nikdar
 čutila nisem: da se je zbudilo
 zdaj v meni nekaj, kar dotlej je spalo,
 da mi srce je tiho govorilo,
 da vi ste tisti, ki pričakovalo
 že davno vas je, da odslej mu boste
 le vi edini, dobri gospodar. —
 Potem odšli ste in od takrat v goste
 vas dolgo ni bilo, a vsaka stvar
 mi tiste dni, ko polna bolečin
 osamljena po vrtu sem blodila,
 bila na vas je trpek, lep spomin.
 Moj Bog, kako bi rada pozabila
 v obupu svojem vaš sanjavi glas,
 saj vedela sem, da brez vas prestati
 nič več mi ni in, če ne bode čas
 podobe vaše mogel mi isprati,
 odmrta bom kot v zgodnji slani cvet. —
 A vendar mi ljubezen ni zbledela
 in, ko ob letu k nam prišli ste spet,
 še silneje je v meni zagorela.
 Kako jokala sem se tiste dni,
 ko me dosegla trpko je novica,
 da v daljno ste deželo v boj odšli.
 Kako želela sem postati plica,
 da bi zletela k vam, da bi hladila
 vam v boju čelo in da v bolečini
 bi svoji slednjič tiho vam razkrila,
 da zame ste najdražji in edini.
 In kar sem sanjala, to zdaj je res!
 Moj Bog, tako naenkrat vsa sem srečna,
 kako zdaj vdano prosim, da z nebes
 na naju milost bi sijala večna;
 kako zdaj molim, da bi božja Mati
 mi zdravega iz boja mi vrnila,
 da moja pot se z vašo v sreči zlati
 čimpreje pred oltarjem bi združila.
 Končavam pismo. Ko zdaj koprneta
 za vami bom prek hribov in dobrov,
 mi duša moja bo vriskaje pela:
 vam, kralju mojega srca — pozdrav!

Tretje pismo

Naj vas nikar, o žena plemenita,
 to tuje pismo zdaj ne prešeneči.
 Vojščak neznan sem. — V meni se borita
 dolžnost in žalost, da ne znam začeti,
 da mi pero zastaja, ko z novico
 vam to naložil bom najpečjo žrtev.
 V imenu božjem, naj pobem resnico:
 od včeraj zjutraj je vaš vitez mrtev!
 Bilo je v jutru. Noč se je prelila
 v motnjavo dneva, ko na vrhu griča
 v svoj rog je straža rezko zatrobila.
 Kot jezero, ki ga vihar razbiča
 je tabor zahrumel. Napad nenadni
 se bliža od stranije. Vse nared
 takoj bilo je in nihče od zad ni
 ostal brez vzroka. Zdaj je pel kornet
 in midva z vašim vitezom sva stala
 prav v sredi vrste. Kopja so štrlela
 in konji tolkli. A ko zavihrala
 zastava naša je, so že krdela
 se dioja s krikom proti nam podila.
 Trenutek le in kot z neba vihar
 nad nje vsa naša vojska je planila.
 Bilo je strašno kot doslej nikdar!
 Udarci batov in sekir žoenket,
 krvavi meči, blesk bodal in vik,
 vojakov ranjenih in konj rezget,
 trobente in rogovi, hrup in krik! ...
 Vaš vitez se boril je kakor lev,
 ko blisk po zraku mu je švigal meč
 in, kamorkoli v gneči je zadel,
 tam človek se je zgrudil krvaveč.
 Naenkrat pa — še videl nisem kdaj —
 iz sedla pade, bolno zaječi.
 Obrnem konja, Bog se usmili zdaj! —
 V njegovem sencu strelica tiči.
 Brž skočim k njemu. Naj vam sporočim,
 da ljubi vas še v smrti, tiho dahne
 le to — in že bilo je konec z njim.
 V naročje mrtev trudno mi omahne.
 Na grob smo svetli meč mu položili
 in ščit njegov, ostroge in vizir.
 Bil je junak. — Naj Bog se ga usmili
 in duši da njegovi večni mir!

Jože Dular. Ilustracije Riko Debenjak. Pesnitev
 je vzeta iz pravkar izšle zbirke »Zveste menjave«
 (založil Literarni klub v Ljubljani).

Vladimir Vladimirov se je bolešno nagnil k ženi in zastokal.

»Dragec! Ali ti je zelo hudo. Kaj me tako prestrašeno gledaš, Vladimir?«

»Za vraga! Ha! Kaj misliš, da se bom režal, če umiram!«

»Prosim mir!« se oglasi režiser in stopi izza kulis. »K stvaril!«

»...Kaj me tako prestrašeno gledaš, Vladimir?«

»Oh, dragica... Tako lepo je na svetu...«

Vlasta Vladimirova se v hipu zasmeji. »Čisto pozabila sem ti povedati, da sem danes povabljen...«

»Za vraga! Ne budalite! Kakšna generalka pa je to? Prosim, še enkrat!«

Vlasta ga užaljeno pogleda, zavzdihne in znova prične. Besedilo teče lepo naprej. Vladimir leži v postelji in premišljuje med Vlastinim samogovorom, kdo jo je neki povabil; režiser hodi sem in tja po odru, kima, se za trenutek ustavi in znova nadaljuje sprehod.

Vladimir govori in govori, a živeti se v vlogo ne more.

»Potolažite se! Vsi smo na svetu zato, da umremo...«

»Toda sedaj v cvetu let!« ihti Vlasta.

Premolk.

»Kaj vendar mislita? To naj bo generalka? Tako malo časa, vidva pa tukaj...« Ne skonča, ampak zamahne z roko, češ, je bolje, če sem tiho. »Prosim, gospod Vladimir!«

Vladimir govori... Bog ve, ali so prijatelji že odšli k »Trem konjičkom?« »Vsi smo zato na svetu, da umremo...« Stari Ivan gotovo že pripoveduje svoje zanimive zgodbe. Vraga! Človek pa mora ležati tu na odru in še prepiti je od nekod. Zdaj bodo prav gotovo zapeli tisto staro o...

»Toda zdaj, v cvetu let!«

»Bolj tragično, gospa Vlasta! Toda sedaj — kratek oddih — v cvetu let!«

»Toda sedaj — v cvetu let!« ponovi Vlasta in po-mežikuje Vladimirju, ki ves zamišljen gleda v strop.

»Prosim, še enkrat od tam...« režiser brska po knjigi. Igra spet teče...

Hm! Obuti bi se tudi že moral, si misli Vladimir in povleče z roko čez brado.

»Mir tam zadaj za kulisami! Sicer vas vse skupaj vržem na cesto!« ga zmoti v premišljevanju režiser. Potem je nekaj časa tišina.

Vladimir se nasmehne ob misli, kako bi jih režiser, ta drobna postavica, mogel zmetati na cesto... Ha, ha!

»A jaz te bom ljubila do groba!«

»Vem, dragica, vem... Tu moram menda zakašljati, ne?« Vladimir povleče vlogo izpod odeje in nekaj časa brska in lista.

»Da! Torej... vem, dragica, vem! Krhne! Krhne!« Nekaj časa premolk, potem pa se Vladimir vzdigne s postelje.

»Gospod režiser! Jaz ne morem več. Ves dan same vaje in zopet vaje! Ne! Ne morem več! Saj imam že čisto uničene živce.«

Režiser se ustavi sredi odra bolj začuden kakor jezen in začne spet:

»A, seveda! Lepo, lepo! Režiser sem, režiser tja, režiser beri, režiraj; še kulise bom barval in lepake bom hodil lepiti po mestu, ne? Igralec ima pa seveda uničene živce. Škandalozno! Taka duhovita stvar, pa jo dam igrati vama... Razumete, gospod Vladimir, je bolje, da ne povem do konca...« Nekaj korakov naredi po škripajočih deskah. »...jutri premiera! Ni mogoče, moj Bog! Prosim vas, gospod Vladimir, da nadaljujete s svojim umiranjem!«

»Daj, no, brž! Vladimir!« se oglasi Vlasta. »Da že končava enkrat...«

»Prekletstvo!« zaječi Vladimir in se zagleda v strop, da bi se zbral.

»Zbogom, dragica!« se naglo zruši na blazine.

»Bože mili, bože mili!« divja režiser po deskah in gleda v zatemnjeno dvorano. »To je smrt? To je navadno norčevanje iz smrti! Prosim, še enkrat!«

Vladimir se znova dvigne in prične: »Zbogom...«

»Ne, ne in stokrat ne! Pravite ta zbogom s takim glasom, kakor da se odpravljate na poročno potovanje in se poslavljate od tašče...«

Vladimir ga gleda, kakor da premišljuje, ali ga oni izziva, ali kaj.

»Zbogom, dragica!« prične čez čas s tragičnim glasom in potem pogleda na režiserja.

Režiser požira v obupu slino in glasno vdihne. Potem prične s prisiljeno mirnim glasom razlagati.

»Poglejte, gospod Vladimir! Jaz nisem igralec, ampak ta prizor bom bolje izpeljal kakor vi.« Sede na posteljo in razlaga Vladimirju, ki že ves čas z zanimanjem opazuje muho, ki se sprehaja po Vlastinih laseh. Bog ve, ali bo zdrknila po gladkem klobučku...

»Torej, prosim!« ga zmoti režiserjev glas.

Vladimir ponavlja prizor.

»Čisto nemogoče! Za vraga! Kaj še niste nikdar umrli, ali pa vsaj videli koga umreti? Škandal! (O, da! Vladimir je videl, kako so ubili konja, ki si je zlomil nogo, a pozabil je, kako je bilo, saj je bil čisto majhen. Ljudi pa ni videl umirati. Očka sploh ne pozna, mamica pa je umrla, ko je ni še niti spoznal...) Vsak otrok bi znal bolje umreti kakor vi!« Obupan se prijemlje režiser za glavo. »In to naj bo jutri predstava? Saj se bodo ljudje krohotali do smrti! Škandal!«

»Gospod režiser, jaz ne morem več! Pojdiva, Vlasta! Jaz ne vzdržim več, ne vzdržim več! Ta človek me bo ubil! Oo... o moje srce, moji živci...«

»Nikamor! Vstopnice so razprodane in če odidete, potem... potem zbogom za vedno!«

Nekaj časa mučna tišina.

»Tako umiranje!« pričenja režiser znova. »Škandal, vam pravim! Norčevanje iz vzvišenih stvari. To, pa umetniki...«

Utiha in čez čas pogleda Vladimirja.

Vladimir znova sede in se zruši.

»No, prosim vas! Poglejte, ste videli gospa Vlasta! Povejte mi odkrito: ali ste že... Ne! Ne! Takega umi-

Obrazi
iz
Jalnovega
»DOMA«

Glavni igralci iz tega uspelega domačega dela, ki je po dvajsetih letih življenja doživelo krst tudi v ljubljanskem gledališču. Zgoraj Ana — Marija Vera; Tonej — Bratina; v sredi: Tončka — Boltarjeva; krčmar — Skrbinišek (režiser); Angela — Mira Danilova; spodaj: Tine — Presetnik; Mirko — Gregorin. Razen teh so igrali še: Tiran, Boltar-Ukmarjeva, Drenovec, Nakrst.

ranja še živ dan človek ni videl. Nič notranjega, nič doživetega! In ta hoče biti umetnik, ki bi ga naj vsaj po smrti slavili. Saj ne zna niti umreti. Svinjarija! Gospod Vladimir...!»

Vladimir leži in zdi se, da še vedno opazuje muho, ki se v lepih krogih približuje njegovemu nosu.

»Prosim te, Vladimir!« prosi še Vlasta. »Sicer bo tudi meni enkrat zadosti...«

Vladimir se ne zgane in zdi se, da ga nič na svetu ne bi odvrnilo od opazovanja muhe...

Vlasta se približa za korak.

»Vladimir!«

Krik groze napolni oder in zaplava po prazni temni dvorani.

»Vladimir! Moj Vladimir!« Vlasta se vrže na kolena poleg postelje, se dotakne njegove roke, ki se mlahavo zaziblje ob postelji in prepodi muho.

V hipu je oder poln. Igralci, statisti, delavci — vse se preriva krog postelje: »Kaj je? Kaj se je zgodilo?« »Mrtev!« ihti Vlasta in zakoplje svoj obraz v odeje, ki diše po šminki in preperelosti.

»Kaj? Nemogoče! Umr! Škandal! Meni nič, tebi nič ti umre in me pusti na vsem lepem samega, sedaj tik pred predstavo! Taka vzgoja...!«

VSAKDANJE ŽIVLJENJE V STAREM EGIPTU

V naslednem prinašamo prvo skupino slik iz življenja in omike enega najzanimivejših in najzagonejših narodov v človeški zgodovini. Velike, za nas skoraj nerazumljive pridobitve staroegiptovske omike so delno podedovali poznejši narodi. Ti so pri preučevanju egiptovskih ostalin morali vedno prepričevalneje ugotavljati — in morajo še danes, — da so imeli Egipčani že v predzgodovinski in v prvi zgodovinski dobi razen strojev skoraj večino pridobitev, ki se z njimi na vseh področjih baha naša omika kot svojimi. Če niso poznali vrhunske tehnike in tempa, so pa najbrž imeli v svojem vsakdanjem življenju več lepote in sreče. Vsaj tako se da sklepati iz teh slik, ki so narejene natanko po najdbah v različnih egiptovskih grobiščih, piramidah, templjih itd. Slehera najmanjša podrobnost na slikah odgovarja znanstvenim ugotovitvam na izkopanih ostankih. Slikar je pri vsaki imel za vzorec tisti izkopani predmet. Zato so te slike, sestavljene z naravnost vzglednim trudom in znanstveno vestnostjo, popolnoma resničen prikaz življenja do starih Egipčanov.

Iz leta 3200—3000, iz dobe prvih egiptovskih kraljev je prva slika na levi. Lovci, možje iz predzgodovinskega kraljestva v spojinem Egiptu se vračajo z lova v domače mesto Saïs, ležeče v ustju Nila. Nosijo ubitega leva, ki vzbuja pozornost ženskih pri delu na polju. Mesto stoji na vzpetini, ki se dviga iz poplavljenega ozemlja. Obdaja ga nasip iz zemlje, na njem je pa zid iz opeke. Sredi mesta stoji palaca nomarha, krajevnega kneza. Hiše so sezidane ob pravilno se križajočih cestah.

Na polju, ki obdaja mesto, z rokami črpajo vodo iz namakalnega prekopa v zbiralnik za vsak del polja, odondod pa jo skozi zapornice spuščajo po njivah. Možje kopljejo rodovitno črno zemljo z lesenimi motikami. Ženska z otrokom na hrbtu je nehala z delom in gleda lovce. Oblesena je v plateno haljo.

Lovci so tetovirani po ramah in golenih. V lasih nosijo nojeva peresa. Obblečeni so v kratka lovška krila iz spleteno trave. Za pasom nosijo zadaj volčje repe, ki naj jim dajejo hrabrost in divjost. Imajo dolge, zapognjene loke, pušice so iz trsja, njihove konice pa iz brušenega kamna. Razen loka nosijo fine, zakrivljene nože, dvojno sekiro, tudi iz trdega kamna, lesen bet s kamnito glavico in lovsko vrv iz palmovega ličja. Njihovi čudni, črni psi so živali izumrlega, neznanega plemena. Njihove slike so našli v raznih grobnicah; posvečeni pa so bili ti psi bogu Anubisu.

Egiptovsko kmetijstvo v dobi piramid (2560—2420 pred Kristusom) je bilo po delovnih oblikah v marsičem tako kakor je še danes. Poplavne vode iz Nila so komaj dobro otekale iz pokrajine okoli Gize, Kmetje orjejo. Kraljev oskrbnik je dal priseniti iz državnih žitne semensko žito in ga deli kmetom, ki so najemniki, zakaj vsa zemlja je kraljeva last. Pisar zapisuje. Se-jalec stopa pred dolgorogimi lisastimi afrikanskimi volji in seje. Voli seme najprej pohodijo, potem ga orač z lesenim plugom se podorje. Čreda koz, ki jo gonijo za orači, izpolnjuje nalogo brane.

Za orači vidimo začasno, spleteno zavetišče brez strehe. V njem prebivajo kmetje vse čase, ko traja delo na polju, da ni treba hoditi vsak večer v selišča.

Na puščavski planoti za poljem se dvigajo piramidni grobovi treh velikih kraljev iz IV. vladarske rodovine. Ti so: Hufu, Ha-ef-Re in Men-kau-Re, oče, sin in vnuk.

Vsa ta slika o egiptovskem kmetovanju je posneta z nekega reliefa v grobnici iz časov V. vladarske rodovine. Razen v obliki ljudi je prav taka, kakor jo lahko vidimo še dandanes, zakaj egiptovsko poljedelstvo je v 4500 letih prav malo napredovalo. Kmet iz tistega časa bi brez posebnega presenečenja lahko prišel za delo in za isto orodje danes. Tudi namakalne priprave, ki so za obdelovanje zemlje v Egiptu tako važne, so se le malo izboljšale. Vodno kolo, ki dviga vodo iz reke na polje, in podobne naprave, so Egipčani dobili šele od Grkov in Rimljanov.

»Dobes, opeka po staroegiptovski, je bila najpomembnejša vsakdanja egiptovska stavbna potrebščina. Izdelovanje opeke, ki se v Egiptu po načinu tudi ni do danes nič spremenilo, kaže pričujoča slika.

Skupina sužnjev, ki so jih najrajši uporabljali za to delo, zajema blato iz močvirja ob Nilu. To blato je večna snov za egiptovsko opeko. Mešajo ga s slamo, ki služi za vezivo in sušilo. Če je v ilu dovolj peska, delajo opeko kar brez slame. Blato deva »strokovni« delavec v lesen kalup, ga potlači — in opeka je narejena. V dolgih vrstah se suši na soncu, ki nado-mešča ogenj v opekarski peči. Opeka ima enotno mero in težo. Ko je suha, jo drugi sužnji odnašajo v ogromna skladišča na prostem, kakor ga vidimo zadaj.

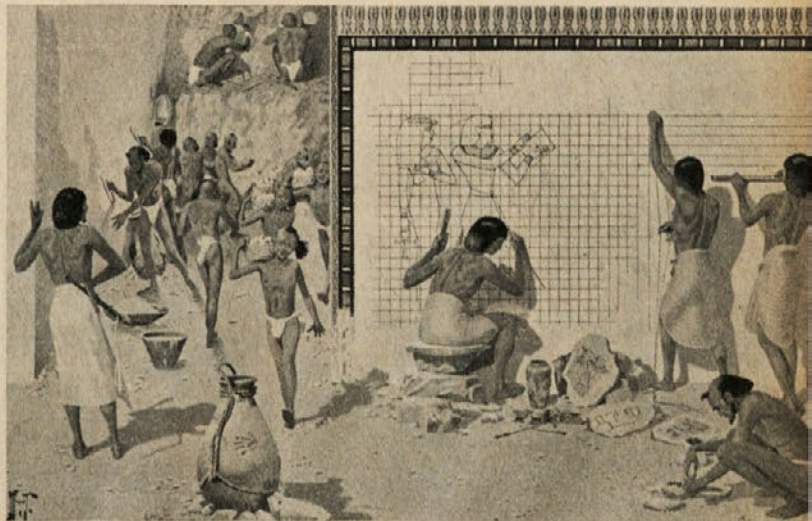
Iz te preproste, na soncu posušene opeke, so stari Egipčani stavili večino svojih poslopij. Kamen so posebno v začetku uporabljali le za grobnice in svetišča; oziroma okoli mest in svetišč, trdnjave, skladišča, mostove pa so zidali iz opeke. Načine za vkladanje opeke v zidovje so pozneje tako izpopolnili, da so delali naravnost neverjetno debele in visoke stene, kakor n. pr. 25 metrski zid okoli mesta Tanisa.

Ce bi ne bilo ogradij, skladišč za pesek, začasnih opornikov in drugega iz opeke, bi Egipčani nikdar ne bili mogli postaviti piramid pri El Gizi, veličastnega Amunovega templja pri Karnaku in drugih ogromnih kamnitih poslopij, ki se jim še danes čudimo.

Egiptovski kamnarji in zidarji iz 13. kraljevske rodbine (1980—1839 pred Kristusom) so bili tisti mojstri, katerih neprekosljiv, veličastni delom se v ostalinah starega Egipta še danes čudimo. Slika jih kaže pri obdelovanju kamna za zunanje ozidje pri piramidi kralja Se'n-Wosreta I. V ozadju vidimo del granitnega zidu z znamenji faraonovega imena. Kamnarji merijo velike granitne sklope, pripeljane iz bližnjih kamnolomov. Na vsakem je zapisana mera in dan prevoza — po našem štetju sredi meseca septembra 1969 pred Kristusom. Kamni, ki jih obdelujejo, so položeni na preprosto, pa zelo prilično pripravo, na nekatere lesene sani, s katerimi je kamen mogoče zlahka obračati, vzdigovati in nagibati. Moški na levi kleše kamen na surovo s klavom iz trdega kamna. Na sredi določajo, do kod je treba kamen zgladiti še z dletom, da bo dobil pravo in pravilno obliko. Dleto je iz bronu, bet pa lesen. Na desni pa delavec s svinceno nadzoruje, če je površina gladka in ravna. S slike vidimo, da so ti egiptovski obrtniki poznali kotomer, ravnilo in svincenico. Obdelane kamne so v zidu vezali s sadreno malto in z lesenimi spodbkami. S temi preprostimi sredstvi so postavili piramide, kraljeve grobove in vse tiste ogromne kamnite spomenike, pred katerimi še danes strmimo. Kako so pa te ogromne skale spravljali v višino in na določeno mesto, pa ne vemo.

Grobnice egiptovskih kraljev v kamnitem osrčju egiptovskih pustinj so neprecenljiva zakladnica za spoznavanje čudovite staroegiptovske omike. Slika kaže zadnja dela pri urejanju take grobnice iz dobe med 1500—1200 pred Kristusom. Notranje prostore s svetločim so izdobil v živo skalo. Vse kamenje od tisočev takih grobnic so znesli delavci na ramah izpod zemlje. Glavni prostor v tem grobu je zdaj pripravljen za okrasitev. Stene so ometali z debelo plastjo, na kateri zavenjajo svoje delo slikarji in faraonovi letopisci, ki bodo z besedo in sliko poveličali življenje vladarja, kateremu je grob namenjen. Za vse slike in napise so prej naredili osnutke na majhne kamnite plošče. Zdaj jih s pomočjo kvadratne mreže prenašajo na steno v zahtevano velikost. Povečevalna mreža na steni je narejena iz rdečih barvanih vrvic. Osnutek na steni je narejen z rdečo kredjo, dokončana slika pa ima črne obrise. Za barvanje okrasov ob robu uporabljajo slikarji sinjo, rdečo, rumeno in zeleno barvo. Barvo tare delavec na desni v prah, potem jo zmeša z voskom, beljakovino in nekim gumijem. Čopiči so iz drobno nacefrane palčevine. V ozadju delavci dolbejo kamen, drugi obmetavajo stene, na vse delo pa pazi nadzornik z znamenjem svoje oblasti — bičem — v roki. Veliko teh grobnic so pustili napol zgotovljenih; iz njih, iz raznih napisov in ostankov je bilo mogoče zbrati ogromno zanimivih podatkov o staroegiptovskem vsakdanjem delu in življenju.

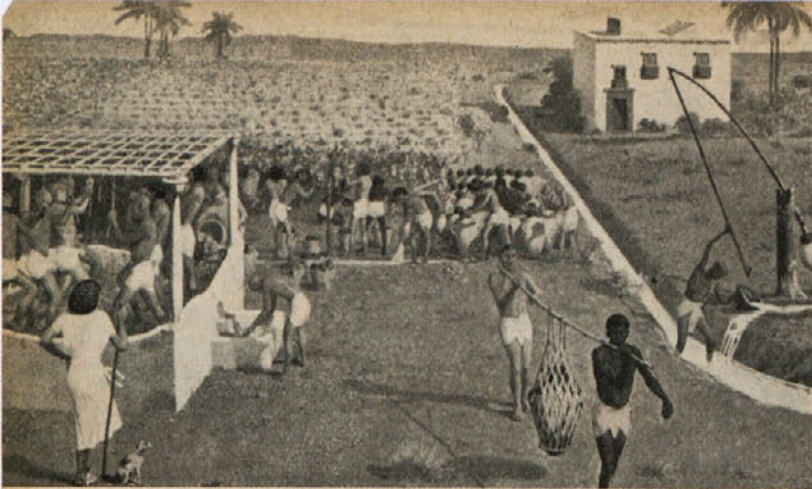

Pogreb imovitega Egiptčana v dodelano grobnico — ob višku egiptovskega razvoja pod vladjo najbolj znanega faraona Ramsesa II. — so take grobnice imeli tudi drugi vplivni ljudje, ne le kralji — se je začel v mestu, odondod pa krenil proti skalni divjini na zahodnem bregu Nila. Mumijo, balzamirano, zavito, pozlačeno in okrašeno truplo, so pripeljali do grobnice na mrtvaškem vozu, posnetku ladje sončnega boga Re-ja. Sani z ladjo so vlekli voli. Za vozom so nosači nosili vso opravo za zadnje bivališče pokojnikovo — vse, kar mu je služilo že v zemeljskem bivališču. Zakaj v grobu se bo zajelo novo, onstransko življenje, prečiščeno in izpopolnjeno nadaljevanje zemeljskega. Pred ladjo so voli vlekli skrinjo s štirimi kamnitimi žarami. V njih so spravljali štirje življenjski organi: sree, jetra, pljuča in ledvice, ki so jih iz trupla vzeli ob balzamiranju. Pokojnikovo mumijo, v podobi boga Ozirisa, so postavili pred vhomom v grobnico. Drži jo duhovnik s krinko, ki ponazarja pasjeglavega boga Anubisa. »Sem«, glavni mrliški duhovnik »odpira usta«, to je, vrača dar govora pokojniku, ko se dotika mumijinih ust z ostrim obrednim orodjem. Ta končni obred pred pokopom spremlja obupno, razburjeno žalovanje žene, sorodnic in najetih žalovalč. Vrh piramide na grobnici je upodobljen duh pokojnika, kako prepeva jutranjo himno sončnemu bogu Re-ju, hvalnico, ki jo bo ponavljal ob vsaki zori, ko bodo prvi sončni žarki ogreli vrh grobnice.

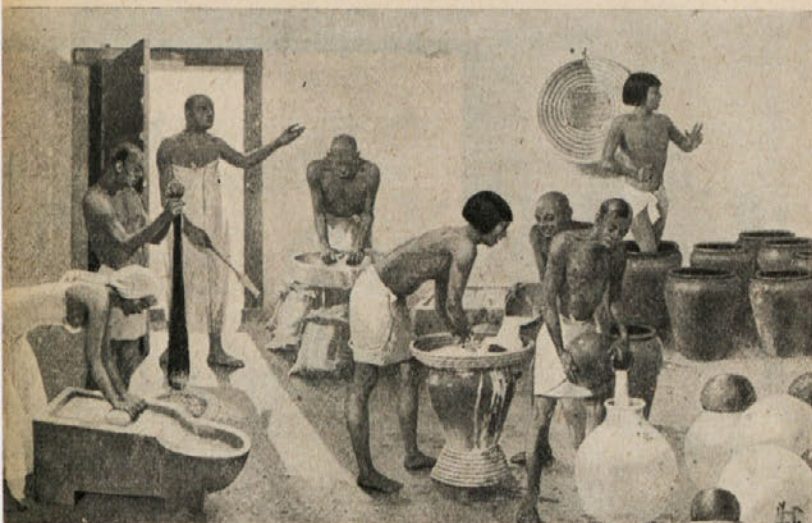

Egiptovski dom je višek udobnostne in lepote izpopolnitve začel dosegati že v časih XI.—XII. vladarske rodovine, po našem štetju 2160—1788 pred Kristusom. V zunanji in notranji ureditvi takega doma se kaže ves smisel starih Egiptčanov za lepoto, urejenost in skladnost. Za vsako hišo so poprej naredili natančne načrte za razporeditev prostorov, vrtov, ribnikov, drevja in poti. Plitvi bazeni so bili namenjeni okrasju, ne kopanju, ki ga Egiptčani niso ljubili zaradi krokodilov v Nilu. Vrtove so urejali in vzdrževali pokleni vrtnarji. V ureditvi vrtov se kaže velika ljubezen tega starega naroda do narave in do njenih lepot. Pred hišo so pisano poslikani stebri v obliki zaprtega lotosovega cveta. Z lotosi je zasajen ribnik, ograjen s kamenjem in obrobljen z zelenjem in grmičjem: oleandri, jasminom, plavicami, pritlikavimi krizantemami. Za temi rasto sikomorove smokve, za njimi pa pritlikave palme. Vladarji vrta so otroci ter njihova neločljiva, večna prijatelja psiček in mačka. Med igračami sta glavni punčka in žoga. Hišni gospodar gleda s pokrite verande med stebri otroke, vrt in vso lepoto mladosti in cvetja. Slika tega egiptovskega domovanja je posneta po modelu egiptovskega stavbenika iz tretjega tisočletja pred Kristusom. Model je skrbno izdelan: z drevjem, s cvetjem, z vsemi podrobnostmi in poslikan, kakor so bile poslikane prave hiše.

Trgatev leta 1400 pr. Kristusom je bila taka, kakor jo kaže pričujoča slika. Na ravni ob Nilu so egiptovski bogataši imeli velike, vzorno urejene vinograde. Vino so pridelovali sužnji, ki so jih v tej dobi vozili v Egipt iz srednje Afrike, iz Sirije, od Kavkaza in od drugod. Odtrgano grozdje nosijo v koših v stiskalnico, ki stoji na prostem. Močni možje in mladeniči prepevaje tlačijo grozdje z nogami. Da jim ne spodrsne, se drže za viseče kose vrvi — kakor mi v tramvaju. Mošt teče iz stiskalnice v korito, odondod ga pa pretakajo v velike lončene vrče, ki imajo ročaje na obeh straneh. Vrče zapечатijo z ilom. Na notranji strani so vrči prevlečeni s smolo, da ne puščajjo. Zamaške predro, da vino lahko brez škode vre. Na vsak vrč zapišejo ime vinograda, lastnika in letnico trgatve. Vrče nosijo v obešenih mrežah do kleti. Te egiptovske »butiljke« so tolike, da jo polno dva moža komaj nosita. Način obdelovanja in gojenja vinograda je podoben kakor na drugih egiptovskih poljih. Med vinogradi so speljani namakalni jarki. Vodo za čiščenje vrčev zajemajo kar iz njih. Mimogrede vidimo, s kakšnim orodjem namaka egiptovski kmet svojo njivo: vodo zajema kakor iz vodnjaka in jo zliva v jarek, ki jo bo povedel na zaželeno mesto. Hiša v ozadju bi lahko služila za vzorec današnje najmodernejše vile.

Pivo, najpriljubnejša pijača starih Egiptčanov, so izdelovali že v pradavnih casih. Pivovarna je na posestvu egiptovskega veljaka bila skoraj tako pomembna ustanova kakor žitnica in pekarna. Kako so v starem Egiptu za kralja Mentuhotpeja III., 2060–2015 pr. Kr., varili pivo, je razvidno iz lesenega modela pivovarne, ki so ga našli v grobnici kraljevega kanclerja Meket-Re-ja v Tebah. Zito, ki so ga uporabljali za pivo, največ ječmen, so najprej z betom zdrobili v kamnitem mlinarju. Zdrob so potem devali v kamnit mlin na roko, kjer so ga trli z moko. To težko delo so morale opravljati ženske. Moko je dobil v roke možak, ki dela na desno od vrat. Moko je zgnel v testo, kateremu je dodal ostanke kvasu ali droži od zadnje peke. Hlebec, ki jih je zgnel, so devali v nizko peč, ki so jo kurili toliko, da so čisto vzšli. Potem so hlebce zdrobili, jih zmešali z veliko količino vode ter vse skupaj dežali v velike vrče. Tam so mešanico mečkali z nogami mladi sužnji. Gosta tekočina, ki so jo dobili s tem, je potem nekaj dni vreela, nato pa so jo precedili v druge posode, kjer je imel posla z njo pravi pivovar. Droži in ostanke testa so se usedli na dno, pene so ostale pri vrhu, čisto tekočino so pa skozi izlivek pretočili v čiste vrče, katere so pokrili z ilovnatimi pokrovi. Pijača, ki so jo dobili tako, ni bila čisto taka kakor današnje pivo, zakaj vsebovala ni slada in ne hmeljeve grenčice. Podobna je bila tisti pijači, ki jo v Egiptu še danes pripravljajo iz moke in ji pravijo »booz«. Alkohol je to egiptovsko pivo imelo kakih sedem odstotkov, torej je bilo dokaj močno. Stari Egiptčani so ga uničili ogromne množine. Pivo so prodajali v velikih zelenkasto-belih vrčih, katere so delali v pokrajini Keneh v današnjem gornjem Egiptu.

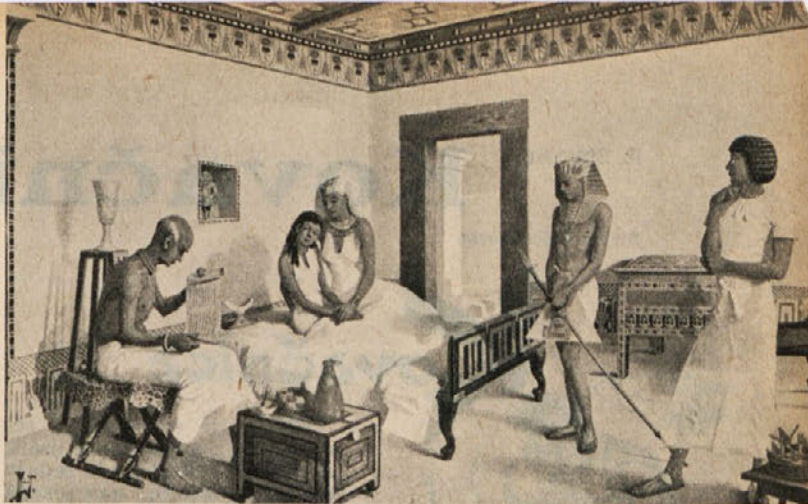

Najslavnejša doba starega Egipta se začne okoli leta 3000 pred Kristusom. Tedaj so bojeviti kralji iz gornjega Egipta napadli severne dežele, jih podjarmili in združili v enotno kraljestvo. Najbojevitejši izmed teh kraljev je bil Na'r, čigar pravega imena ne vemo. Domnevajo, da je to Menes, ustanovitelj prve znane vladarske rodovine. Slika kaže tega kralja ob koncu odločilne bitke za pokrajino, ki leže v ustju Nila. Vojska nasprotnikov beži, njen poglavar, ki ga je zadela puščica, pa čaka smrtnega udara od sovražnega kralja. Ubijati poglavarje tujih vojsk, je bilo pridržano kralju samemu. Ze je dvignil svoj težki bet z alabastrovo glavo in z zlato okovanim ročajem, da zdrobi premaganemu glavo. Kraljeva bojna obleka je preprosta: kratka platnena halja s kovanim pasom, s katerega vise štirje pleteni trakovi, ki nosijo na začetku glavo boginje Hat-Hor. Na glavi nosi dolgo stisnjeno, belo, koničasti čeladi podobno krono kraljev iz gornjega Egipta. Na kraljevi levici stoji njegov veliki vezir, ministrski predsednik, za njim pa suženj s kraljevimi opankami ter posodico z oljem za maziljenje. V ozadju stoje v bojnih ertah kraljevi oddelki s prapori, na katerih so znamenja najmočnejših gornjeegiptovskih plemen, kakor sova iz Hierakonpolis ter volk iz Asuta. Da bi podjarmljenim deželam lažje vladal, si je Na'r sezidal prestolnico v ustju Nila. Mesto se je imenovalo »Beli zid«, poznamo ga pa bolj pod grškim imenom Memphis.

Egiptovski bojni vozovi, ki jih je izumil in uvedel kralj Thut-Mose III., iz trinajste vladarske rodovine, so v tedanji način vojskovanja prinesli revolucijo, kakor jo je v modernem vojskovanju prinesel tank in pojem bliskovite vojne. Pod njegovim dvema prednikoma je bila tedaj še ogromna egiptovska država slabo vladana. Kraljevi veljaki so zlasti v Siriji čisto odrekli pokorščino. Zato je Thut-Mose sklenil kaznovati najprej te. Petnajstega maja 1478 pred Kristusom je egiptovska armada planila s Karmelskih višav na sirske armade ter jih z novim načinom vojskovanja v trenutku zmedla in pognala v beg. Thut-Mose III. je preziral vsa dotedanja vojna pravila in oblike ter je v tej bitki prvič uporabil bojne vozove, ki so dali egiptovski armadi veliko gibljivost in ji omogočali nagle premike. Kralj je drvel na čelu svojih bojnih vozil. Ti vozovi so bili delani močno, toda so bili zelo lahki. Imeli so precej široka prožna kolesa in dolge ose, da jih je bilo mogoče uporabljati na vsakem ozemlju. Bojni voz tega egiptovskega kralja nima oklepa ali kakih obrambnih priprav. Njegov namen je le ta, da da lokostrelcu premično podlago, s katere lahko spušča smrtni dež svojih puščic na nasprotnika, ki se premika peš. V tej bitki in tudi še pozneje je vsak vojak bil sam svoj voznik in bojevnik. Pozneje je posadka štela dva moža: voznika in strelca. Faraon Thut-Mose je sam vodil nič manj kakor osemnajst bojnih pohodov v azijske pokrajine in s svojo novo vojno tehniko povsod zmagoval.

Spalnica faraonove hčere, mlade kneginje Neferu-Re iz leta 1501 pred Kristusom nam daje sliko o stanovanjski kulturi starega Egipta. Stanovanja, ki so jim posvečali veliko pozornost, so bila urejena po treh načelih: preprostost, smotrnost, lepota. Pohištva v njih je bilo toliko, kolikor je bilo nujno potrebno. Toda vse je bilo izdelano iz dobre, pristne snovi, praktično in lepo. Veliko oblik na tem pohištvu spominja na tako imenovane najmodernejše današnje stvaritve v stanovanjski arhitekturi: nizka, preprosta postelja, stoli, preračunani zlasti na zložno sedenje, gladke erte, ki omogočajo lahko in naglo snaženje, evetije. Mlada kneginja Neferu-Re sedi bolna na postelji. Za njo vidimo zgornjo v obliki lesenega podloženega podstavka. Pri kneginji sedi njena mati, kraljica Hat-Shepsud, slovita vladarica iz tri-najste egiptovske dinastije. Na levi ob postelji prebira kraljevi zdravnik svojo knjigo in išče navodil, da bo po njih zmešal zdravilo za mlado princezo. Zdravila ima razložena na majhni omari pred sabo. Stene v tej kraljevski spalnici so gladke, svetle, samo strop je okrašen s pisano poslikanimi tramovi in z robom, na katerem vidimo slikarske motive iz stiliziranega lotosovega evetja. Skozi vrata v ozadju je videti del kopalnega lotosovega evetja. Pred posteljo stoji kneginjin brat, bodoči faraon Thut-Mose III., ki je za njo vladala njegova mati, katero je pa potem odstavil. Bil je to prvi državni udar v egiptovski zgodovini, zakaj mlademu knezu mati ni hotela priznati pravice do prestola, ker je bil sin neke postranske žene pokojnega faraona. Poročil se je potem s svojo polsestro Neferu-Re ter vladal Egiptu kot eden njegovih največjih kraljev.

Med priljubljenimi egiptovskimi zabavami so bile rokoborbe in to zlasti v dobi Srednje države okoli leta 1850 pred Kristusom. Knez, zaupnik, prijatelj kraljev, veliki poglavar plemena Har, Thuty-Hotpe je, kakor vidimo na sliki, povabil k sebi zastopnike puščavskega plemena Hiksos, ki so čez nekaj stoletij zasedli Egipt in mu zavladovali. S temi plemeni, ki so jih sicer smatrali za divjake, so Egiptani imeli žive trgovske zveze. Gostje so prinesli knezu tovar svinčenega barvila, ki je Egiptčanom služilo kot lepoto za oči. Za razvedrilo gostov je Thuty-Hotpe priredil vrsto rokoborb. Taka rokoborba je do vseh podrobnosti prikazana v vrsti slik, ki so jih našli pri Beni Hasanu. Za rokoborbami bodo prišli na vrsto akrobatski plesi. Plesalke zanje, lahko oblečene, že čakajo v ozadju na levi. Pri knezu sedi njegova žena Hathor-Hotpe v prazničnem oblačilu. V roki drži pisano pahljajo spleteno iz slame. Knez nosi na prsih znamenje svojega dostojanstva, v roki pa muhalnik iz slonovine. Beduini, razpostavljeni na desni, s divjo pozornostjo spremljajo rokoborbo. Njihova obleka in njihovi obrazi so v ostrem nasprotju s prefinjeno opravo egiptovskih gostiteljev. Obširnost v ozadju se vede in vzpodbuja »svojega« borilca kakor to doživljamo še dandanes pri podobnih nastopih. Psi v ospredju sta sudanska hrta, iz pasme, ki je že izumrla. Prizor vzbuja po svoji življenjski priložnosti, pisanih barvah in razgibanosti naravnost očarajoč vtis.

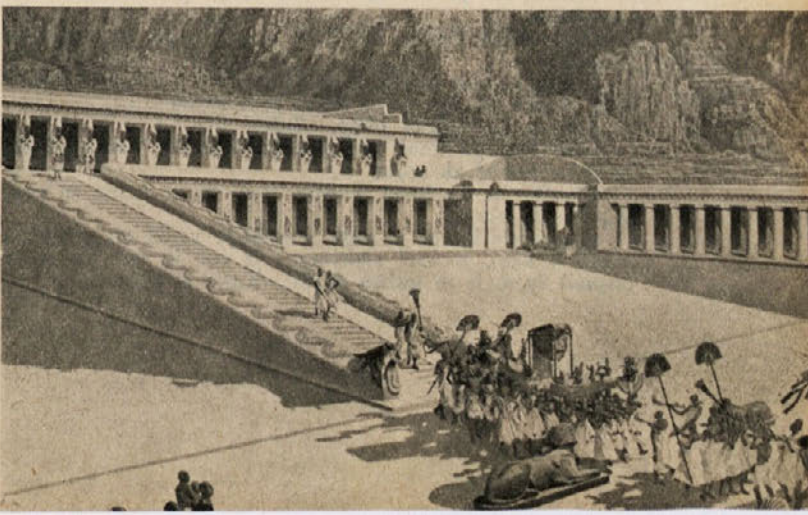

Stari Egipčani se niso bali smrti. Njihovo življenje je do zadnjih podrobnosti neprenehoma prepajala vera. Ta vera je bila vesela in je človeka neprenehoma opozarjala, da ga za tem življenjem čaka blažena nesmrtnost, če bo prav živel. Življenja poglavitno načelo jim je bilo biti srečen, zato so ga uživali z obema rokama, vsakdo po svojih možnostih. Na slikah po egiptovskih grobiščih najdemo nešteto prizorov o posameznikih, o veseljah, o plesih. Na sliki vidimo, kako je User-Het, veliki duhovnik v Tebah za kralja Sethija I. (1318–1298 pr. Kr.), priredil tako pojedino in nanjo povabil najodličnejše goste, ki sede na desni strani. Odišavljeno vino, pivo, sladke pijače ponujajo gostom v obilni meri. Dvorana za pojedino je vsa prepojena z močnimi vonjavami. Živo pisani vinski vrči, pozlačeni kozarci, srebrne in alabastrne posode dajejo veselje še posebno radosten in razkošen značaj. Za godbo skrbe mlade lepote, ki igrajo na kitare s tremi strunami na lire s šestimi strunami, na harfe in na štiriočlate bobne. Druga dekleta razveseljujejo goste s plesom, ki je z rastočim razpoloženjem prehajal od ubranih gibov v vedno večjo razgibanost, razdraženost in se pogosto končal s pravi omamljenim divjanjem. Cela vrsta strežnikov in strežnic hodi okoli gostov ter jim streže z jedjo in pijačo vseh vrst, jim vsipa v kozarce dišave iz majhnih srebrnih posode, jim popravlja obleko in lase ter jim pomaga na vse načine k boljšemu razpoloženju. Na koncu pojedine bodo nekatere goste skoraj zadržali moralni peljati ali celo nositi domov, toda taka onemoglost po slovesnosti je v veliko čast gostitelju.

»Praznik zahodne doline«, ko so podoba boga Amuna prinesli iz njegovega templja v Deir-el-Bahriju, jo naložili na državno ladjo z imenom »Mogočno je Amunovo čelo« ter jo peljali po Nilu v druga mesta, je bila ena največjih egiptovskih verskih slovesnosti. Slika te procesije nam daje precej vpogleda v staro egiptovsko verstvo. Marmornati Amunov tempelj stoji pod rdečim skalovjem v zahodni puščavi. Stebri so izdelani v podobi boga Ozirisa in sicer iz poslikanega marmorja. Pogled na tempelj s stebrišči in velikim stopniščem je čudovit. Ves tempeljski prostor je vrezan v živo skalo. Od brega reke do tempeljskega dvorišča je držala ograjena cesta, pet kilometrov dolga, ob njej je raslo drevje in ob vsej dolžini so bile razpostavljene kamnite sfinge iz pisanega peščenca. Podoba boga Amuna so naložili v prenosljiv čoln, ki ga nosi dva in trideset duhovnov. Ti se s svojim božanskim bremenom ustavljajo na točno določenih postajah med potjo. Pred nosači gre procesija praporščakov, pahljačarjev, kadilničarjev, vojakov, godecev, pevcev in duhovnov. Zunaj tempeljskega prostora je na prihod procesije čakalo vse ljudstvo iz Theb, kateremu je ta praznik, kakor številni drugi, bil vir neskončne radosti. Čudovito svetišče boga Amuna je še danes, v podrinah stavbni spomenik izredne lepote in privlačnosti.

Priredil E. Traven.

Kovačnica ob cesti

Risbe: Lojze Perko

I.

Kovačnica ...

Mimo nje se vije bela cesta. Ko jo poletno sonce osuši, se oblaki prahu vale in sedajo na listje drevja, nasajenega ob cesti. Trava ob cesti je vsa zaprašena; pričakuje dežja, da jo opere, da bo spet zelenela. Tega ni kriva cesta, veter je kriv in vozniki. Kadar zapihlja veter, dvigne prah in ga nosi visoko pod oblake. Tudi za voznikom se kadi prah.

Mojster Pavel se jezi na prah. Hudičev prah, kako se kadi, saj mi bo sapo zaprlo.

Kovač je Pavel in kovačnica ob cesti je njegova. Moč mu sije iz obraza in roke

jo dokazujejo. In je zares močan mojster Pavel. Daleč na okrog ga ni moža, ki bi se lahko kosal z njim. V najlepših moških letih je zdaj. Pet in štirideset jih imam, ponosno govori. Pravi, da ko je bil še mlad, takrat da so se ga vsi bali. Strah je bil za okoliške fante. Tudi dekleta so se ga izogibala. Bala so se njegovih oči, ki so človeka tako predirno gledale. Če so ga vprašali, zakaj vsakogar tako presunljivo pogleda, je dejal, da zato, da vidi, če je tisti, s katerim ima opravka, pošten. To se je po okolici tako razneslo, da so se ga vsi, ki niso imeli mirne vesti, izogibali.

Sam je bil vzor moža; pošten od nog do glave.

Dolgo ni mogel najti dekleta, ki bi ga marala. Navsezadnje se je le srečal s Katrico, ki se ni bala njegovih oči. Kaj še, je dejala, prav te njegove oči sem najbolj vzljubila. In nikoli ji ni bilo žal, da ga je vzela. Bil je boljši mož kakor marsikateri. Nikoli se ni prepiral. Če se je Katrica kdaj vsula ploha besedi iz ust, je Pavel molčal. Ne, za govorjenje ni bil močan. Tu ga je žena prekosila. Takrat je navadno odšel v kovačnico in zaslišalo se je strahovito udarjanje kladiva po nakovalu.

Ljudje, ki so vedeli, kaj to pomeni, so govorili: Pavel je jezen. In če je imel kmet sekiro pri kovaču, da bi mu jo poostiril, je ves nesrečen vzdihoval: »Zakaj nisem počakal do jutri, da bi mu jo nesel, gotovo zdaj obdeluje mojo in pod temi udarci je bo konec.«

Pa ni bilo tako. Res je Pavel srdito udarjal s kladivom, a vendar je pazil, da, še bolj pazil kakor vselej. A če je kdo prišel k njemu povprašat, če je morda že lemež sklepan, ni nič opravil. Pavel je molčal, zakaj vedel je, da je prišel samo, da bi se norčeval iz njega: močan si Pavel, močan, a žena te le premaga!

Tri otroke sta imela: Marjanco, Pavelčka in Janezka. Marjanca je že poročena, sina pa pomagata očetu.

Včasih, ko je bil dan soparen, je prišla Katrica v kovačnico.

»Kaj delaš Pavle, ali ti je vroče?« ga je vprašala zaupljivo.

»Katica, sem pojdi, sem bliže. Boš pomagala goniti meh. Vroče mi je, vroče. Tako sem žejen...«

Katica je stopila bliže. »Žejen si?«

»Da! Kaj pa imaš pod predpasnikom?« Videl je, da je roka nekaj skrivala.

»Pavle, na, tu imaš. Vedela sem, da si žejen in sem ti prinesla vina.«

»Katica!« Pustil je meh, klešče je vrgel ob ognjišče, stopil k njej, ji vzel steklenico iz rok in pil. Ko si je pogasil žejo, ji je nežno dejal: »Kako si dobra!«

»Ker sem vedela, da si žejen. Vroče je zunaj, ti pa moraš biti tu v kovačnici in se znojiti!«

»Res je, Katica,« ji je dejal in jo pogledal s sinjimi očmi.

Nagnila se je k njemu, glavo mu je naslonila na široke prsi in se mu ozrla v oči, v katere se je bila zaljubila.

»Katica moja,« je rekel in jo s tistimi močnimi rokami zlahka privil k sebi. Poljubil jo je na lice. Znoj njegovega čela je padel na nežni obraz Katrici, ki je v tem znoju čutila prijeten vonj. Vonj po sladkosti poštenega dela. Poljubila ga je žena, čeprav je bil njegov obraz umazan od saj.

In kovač Pavel je tolkel dalje po nakovalu. Zlahka je dvigal težko kladivo in udarjal. Udarci so oznanjali srečo. Govorili so lepe besede, ki jih je razumel samo on; besede, ki jih je hotel razodeti ženi, pa jih je vselej, kadar je bil z njo, pozabil; le en stavek mu je ostal v spominu: »Katica moja!« In v tem stavku je bila razodeta vsa sreča, ljubezen in dobrotljivost njegovega srca. Da bi ji takrat, ko je bila pri njem, ko je slišal udarce njenega srca, ko je v prstih čutil utrip njenih žil, govoril kaj drugega, ne, tega ni zmoget.

II.

Prah se spet kadi po cesti. Veter ga zanaša skozi odprta okna v kovačnico, kjer mojster Pavel razgret od dela dviga težko kladivo, kjer goni meh in razpihava oglje. V oglju je železo, katero bo Pavel obdelal s kladivom.

»Hudičev prah!« zakolne Pavel in pogleda skozi okno. Ko bi ne bilo tako vroče, bi zaprl okno, pa kaj, ko v sopari ne more delati. Kako bi pljuča prenesla vroči dim? Da, če bi imel okno zaprto, bi mu moč hitro splahnela.

Sicer pa glede moči že čuti prva znamenja utrujenosti. Nekoč je ves dan dvigal kladivo, da je bilo veselje in ni zvečer čutil nič utrujenosti. A danes? Komaj čaka, da se približa večer in takrat se truden in izmučen vleže v posteljo.

Starost, starost že čuti v kosteh.

Sina mu pomagata. Pavel, starejši, je pravi naslednik očetov. Janez, mlajši, je bolj šibak.

Mojster Pavel se rad nasloni na ognjišče in nepremično motri sikajoče plamene, kakor bi hotel iz njih prisesati moči v svoje trudne kosti. Hoče razbrati pomen sikajočih besedi, ki jih govori ogenj.

Toda ni mogoče. Udarce razume, ognjenega sikanja ne.

Meh goni, da se sinova ne mudita s tem. Sinova pa kujeta železo. Pavel posluša udarce in čuti, da v njih ni tistih lepih besed, kakor v udarcih, ko kuje on. Sina ne delata z veseljem. Sovraštvo čutita. Do česa, mora zvedeti.

»Ne delaš dobro, Pavel,« svari sina, »Preveč razbeliš železo.«

»Sam vem, koliko se sme. Dovolj sem star, ni mi treba ukazovati,« odgovarja sin trdo.

Oče molči in se ozira na Janeza. »Bolj udari, Janez, bolj, kaj bi to, saj nimaš voska v rokah!«

»Kaj vam mar! Če vam ni prav, pa grem.«

»Sin, kesal se boš za take besede.«

»Nikoli! Bolje mi bo, če grem, kakor pa tu poslušati samo ukazovanje in delati za nič.«

»Pa pojdi, odprta so ti vrata!« je mojster Pavel jezen dejal lepega dne.

In Janez je šel. Vrgel je kladivo v kot, stopil skozi vrata in se zasmel: »Prost sem, zbogom kovačnica!«

Dolgo je čakal oče na sina. Ni ga bilo od nikoder. Slednjič je uvidel, da ga ne bo več nazaj...

Spet udarja mojster Pavel s kladivom. Znoji se mu čelo, lasje mu sive in gube se mu rišejo na čelu.

Delata oče in sin. Očetovi udarci so slabotni, sinovi so močni, moč razodevajo, kakor so jo nekoč očetovi.

Ves se je spremenil sin. Čisto drugačen je. Ne čuti več sovraštva in očetove besede posluša; še vprašuje ga, kako naj dela, da bo prav.

Oče Pavel je vesel. Saj ni tak, kakor je mislil poprej!

In mojster Pavel spet dela. Težko dviga roke, kladivo mu je v breme.

Ne vzdrži dolgo. Primanjkuje mu sape, ven mora, ven na zrak, da si oddahne. S trudnim in opotekajočim korakom prihaja nazaj v kovačnico. »Star sem in slab! Pet in šestdeset jih imam. Ne bom več dolgo, čutim to,« modruje potihem sam s seboj, da bi ga sin ne slišal.

»Pojdite oče, pustite delo, pojdite k materi in si počijte, bom pa jaz bolj delal. Trudni ste,« govori sin.

»Pavel, bom pa šel. Ko si odpočijem, bom prišel nazaj.«

A ni bilo mojstra nazaj. Tisti dan je obsedel v kuhinji pri ženi Katri. »Ne morem nazaj, izmučen sem,« je dejal.

Žena mu je pritrdila: »Ostani tu in si odpočij. Dovolj imaš, da si lahko odpočiješ. Pusti kovačnico, naj dela sin...«

»Da, najbolje bo...«

V kovačnici je sin in nabija s kladivom po nakovalu. Daleč se sliši. Jezno tolče. Razburjene misli mu blodijo po glavi. »Moram, moram še prej, kakor se vrne Janez. Gotovo se bo vrnil.« Jezno tolče, kakor da ga jezi, ker si ne upa z besedo na dan.

Mojster Pavel goni meh, sin pa kuje.

»Oče,« napeljuje sin besedo na svoj mlin, »stari ste že in težko delate. Smilite se mi. Rad bi vam pomagal...«

»Hvala ti sin, da si dober zame...«

»Oče, kajne, da boste prepisali name posestvo in kovačnico?«

»Ne vem, Pavel, Janez je šel!...«

»Janez — saj ga pomnite, kakšen je bil. Saj ga ne bo več nazaj. Jaz pa bom skrbel za vas. Oženil bi se rad in najbolje bi se mi zdelo, če bi bil takrat na svojem. Saj veste...« je rekel, ko ni vedel drugače —

»Vem, vem. Razmisli bom.«

Sin kuje. Iskre letijo na vse strani. Da je le beseda izgovorjena, zdaj bo že šlo!

Mojster Pavel ogleduje kovačnico. Tu pa tam je že začel odpadati omet. Popraviti jo bo treba. Pa naj bo. »Si jo bo že sam! Jaz sem star in slab.« Milo se mu je storilo, ko pomisli, da bo moral pustiti to svojo kovačnico ob cesti.

III.

Očrnelo, zakajeno poslopje stoji ob cesti. Omet odpada. Na strehi manjka opeke. Skozi luknje sije sonce in kadar deži, kaplja voda v poslopje. Na oknu ni stekla. Veter piha skozi in mraz sili noter.

Uboga kovačnica ob cesti!

Kladivo udarja ob nakovalo. Udarce je močan, a ne zveni. Top, brezizrazen jek se glasi. Rja je kriva. Zre nakovalo, ki ga ob deževnih dneh namaka voda.

»Pavel, zakaj si pustil kovačnico, zakaj je ne popraviš, čemu puščiš, da jo zob časa tako žre?«

Mojster Pavel misli. Pod orehom sedi in gleda v skrbah na kovačnico. Kdaj se bo podrla?

Marsikaj se je spremenilo. Tudi on se je. Pet in osemdeset let je lepa starost in pozna se mu. Lasje so že čisto beli in koža je nagubana. Oči, tiste sinje oči, so mrtve. Nič več ne vidijo ljudem v dušo.

Mojster Pavel se zamisli v pretekle čase. Kako se mu je dobrikal sin, samo da mu je dal kovačnico...

Dal mu jo je, misleč, da bo skrbel zanj, pa —. Ko se je oženil, zanj in za mater ni več maral.

Vrnil se je Janez s prošnjo na ustih:

»Oče, odpustite, hudo sem vas razžalil,« je prosil.
»Hudo je v svetu. Nikjer ni tako, kakor je doma. Pu-
stite mi, da bom delal doma!«

»Prepozno, Janez, prepozno. Pavel je gospodar. Njega
povprašam, mogoče ti bo pustil, da boš lahko delal pri
njem.«

»Kaj še! Tega je še treba,« je vzrožil Pavel. »Naj
gre, od koder je prišel. Tako dolgo se je potepal, naj
se še dalje. Pri meni ni prostora zanj.«

In Janez je šel in grenko govoril: »Prekleta bodi
domačija, prekleta bodi kovačnica, meni so se sanje že
podrle, ti se pa še boš.« Tako se je poslovil.

Mojstru Pavlu blodi misel naprej...

Hito so kopneli prihranki. Spoznal je, da ne bodo
zadoščali. Hotel je spet delati ob nakovalu, da bi vsaj
za kruh še zaslužil.

Privihal si je rokave in se podal v kovačnico.

»Kaj hočete?« je vprašal sin.

»Delal bom, da si kaj zaslužim.«

»Kaj, delali boste? Kje vendar? Tukaj v kovačnici?
Nak!«

»Pavel, sin moj, ali je to zahvala?«

»Ven pravim! Kovačnica je moja. Tukaj nimate nič
več iskatil!«

»In če nočem ven?«

»Vprašal vas bom! Tam so vrata!«

»Ne, ne grem ven! Delati hočem, kovati!«

»Zadnjič vam pravim: ven in ne mudite me! Kaj
hočete tu?«

Pograbil je sin očeta in ga potisnil skozi vrata.

Starec je padel in si ranil glavo. Kri se mu je ulila.

»Ha-ha-ha,« se je smejala snaha skozi okno.

Katra mu je zavezala rano in mu jokaje dejala: »Ali
sva zaslužila to?«

Sinovi otroci se norčujejo iz njega: »He, kaj gledate
kovačnico? Saj ni vaša, naša je!«

Pavel molči, le v srcu se nabira žalost, ki ne more
do izraza.

»Zakaj sem doživel vse to, zakaj?«

Iz kovačnice odmeva. Toda udarci niso nekdanji.
Mojster Pavel posluša, kaj govorijo udarci. Ne sreče, ne
ljubezni ne oznanjajo, temveč — konec.

»Konec bo prišel. Iz dneva v dan je vidnejši. Le zakaj
naj bi dočakal, da se bo kovačnica podrla? In bo se.
Mora se, sin hoče tako. Ne vidi, noče videti.«

Vila se bo bela cesta še dolgo, dolgo. Prah se bo
kadir še naprej, a kovačnice ob cesti ne bo več. Raz-
padla bo, le kup opeke bo pričal, kje je stala. Dolgo
bodo govorili ljudje o njej, o mojstru Pavlu in o ne-
hvaležnem sinu.

Pa naj bo, če že mora biti tako. Vda se v usodo in
vendar mu po licu teko solze; zakaj kovačnica je bila
njegovo kraljestvo, v katerem je bil on vladar in kdo
bi ne jokal za izgubljenim kraljestvom?!

Take misli se preganjajo staremu možu po glavi.
Sedi pod orehom, molči in glava se mu sklanja vse niže.
Dolgo ždi tako, potem zamahne z roko in zamrmra:

»Pa naj bo, če že mora tako biti!«

Toda vseeno se mu počasi utrne solza iz očesa. Ko-
vačnica je bila njegovo kraljestvo in kdo ne bi jokal,
če ga izgubi?

KIPI — KRIŽI
SLIKE — ALBUMI
PISARNIŠKE POTREBŠČINE
PISEMSKI PAPIR

PAPIRNICI
Ljudske knjigarne
Ljubljana

Pred škofijo 5 in Miklošičeva c. 5

DRAGO ULAGA:

Stoletja smučanja na Blokah

Vse slike v sestavku ter motiv na zadnji strani ovitka so posnete iz bloškega filma Metoda Badjura

Kdaj so začeli Slovenci smučati?

V domači smuški zgodovini beremo, da so imeli januarja l. 1914. prve smuške tečaje v Bohinju in Ljubljani. Prve moderne smuči je prinesel v Ljubljano Kunaver, za tem so prišle v posest Tavčarja, prvi smuški učitelj pa je bil Badjura. Tik pred svetovno vojsko je bilo med nami gotovo že lepo število prijateljev bele opojnosti. Smuškega tečaja v Ljubljani se je udeležilo 40 učencev. Med njimi je bilo tudi deset dam, ki so sicer smučale v dolgih krilih in širokih klobukih, bile pa so le med tistimi, ki so orali ledino.

Kdo bi si takrat mislil, da bo prišel čas, ko bo vsakdo vzljubil vitke deske, ko med nami skoraj ne bo mladega človeka, ki bi ne okusil smuškega veselja. V tistih časih, ko so Badjura, Tavčar in Kunaver rezljali zibelko slovenskemu smuškemu športu, so bile v modi samo sani. V Ljubljani in Bohinju so imeli velike sankaske prireditve, za katere se je zanimalo sto in sto prijateljev zimskega razvedrila v prelestni beli naravi. V časopisnih poročilih beremo, da so bile zimske nedelje v Bohinju tako prijetne, da so privabile samo iz Gorizije in Triesteja do 500 izletnikov. Smučarji so bili v zimski sezoni pred svetovno vojsko le bolj redki; neke nedelje, ko je bilo v Bohinju najbolj živahno, so jih našli kakih 50.

Vendar slovenska smuška zgodovina ni stvar našega stoletja. Naši predniki so bili med prvimi v srednji Evropi, ki so si znali olajšati življenje tudi pozimi, ko je debela plast snega pokrila naše hribe in doline. Medtem ko se je slovenski meščan navduševal za moderno športno novost, so bile smuči med bloškimi kmeti že dolga stoletja v navadi. Res je sicer, da Bločani niso poznali prožnih in preračunano oblikovanih smuči, tudi ne modernih vezi, maž in psov, lahko pa se le ponašajo s tem, da so bili med prvimi, ki so si znali pozimi pomagati. Sedaj, ko se ves svet zanima za smuči in za smuško zgodovino, so postale častitljive bloške smuči tako slavne, da se trgajo zanje tudi veliki evropski muzeji. Tako lahko vidite bloške smuči v muzeju na Dunaju, v planinskem muzeju v Münchenu, pa tudi v Hamburgu, Stockholmu, Oslu in Helsinkih. Švedski profesor Wiklund je napisal o starih slovenskih smučeh in bloškem smučanju sploh celo posebno knjižico. Največ zaslug za to, da imamo o starem slovenskem smučanju precej točne podatke, ima zgodovinar Valvazor, ki je v svojem vledelu »Slava vojvodine Kranjske« posvetil nekaj odlomkov tudi opisu krpelj, derez in smuči, katere so uporabljali in izdelovali naši predniki v 17. stoletju.

Kje so Bloke? Če krenete iz Ljubljane proti Krimu in naprej čez Rakitno, pridete skozi obsežne gozdove na valovito planoto, ki je pradomovina smuči v srednji Evropi. To so Bloke, ki ležijo med notranjsko in kočevsko železnico, med Cerknico in Sodražico. Izletniki zahajajo na Bloke najraje iz Borovnice ali z Rakeka, pa

Zimski motiv na Bloški planoti.

tudi z avtobusom iz Ljubljane čez Velike Lašče. Bloški svet se ne more primerjati z znamenitimi alpskimi smučišči. Tu ni visokih gorá z večnim snegom in ledom, planota je valovita, največ smuških terenov leži med 700 in 800 metri nadmorske višine. Najvišji vrh severno od Blok je Krim (1106 m), jugozahodni Slivnica (1112 m), južni pa Snežnik (1798 m). V osrčju Bloške planote leži Nova vas, ki ima avtobusno zvezo z Rakekom in Velikimi Laščami. Svet je posebno prikladen za daljše smuške izlete in tekmovanja v tskih na smučeh. Ob lepem vremenu je z bloških vrhov krasen razgled po Notranjski, proti severu pa vse do Kamniških planin.

Uporaba smuči je na Blokah gotovo veliko starejša od časov, ko je Valvazor zapisoval znamenitosti nekdanje vojvodine Kranjske. Za to govori že dejstvo, da so bili bloški kmetje v 17. stoletju odlični smučarji, ki niso poznali le hoje na smučeh, temveč tudi bliskovito hitre smuke in zavoje in da imamo Slovenci od njih poleg Norvežanov edini lastno ime za to vozilo. Smučanje ni bilo samo stvar mladine, temveč tudi odraslih. Kadar je bela snežna odeja pokrila polja in pota, niso gazili bloški kmetje snega do kolen, pač pa so stopili na smuči in opravljali potrebna pota s pomočjo kratkih dila. V cerkev, po drva, na lov, v mlin, k sosedom in v vas so korakali in smučali na domačih »šmečeh«. Ponekod so imeli tudi posebne smuči, na katere so pritrdili krsto, ko so spremljali mrliča na farno pokopališče. Pogrebne smuči so bile seveda precej daljše in brez jermenov, v katerega vtakneš nogo.

Za nas je posebno važno vprašanje, če je bloško smučanje izvirno, ali pa so ga zanesli k nam od drugod. Švedski univ. profesor zgodovine Wiklund misli, da so se naši predniki seznanili s smučmi za 50 letne vojne (1618–1648). Wiklundovo mišljenje pa je najlažje pobiti z Valvazorjevimi zapiski, s katerih je razvidno, da so prebivalci — posebno oni v bližini turjaške graščine — že za njegove dobe prav dobro obvladali smuško tehniko. Kdor ve, kako počasi si kmečko ljudstvo prisvoji nove navade in kako dolga je pot do popularnosti smuške večšine, temu bo jasno, da je imelo naše smučanje že v tistih časih daljše izročilo.

Kdaj so začeli naši predniki smučati, je še vedno zavito v temo. Na prva pisana poročila naletimo v prvi knjigi Valvazorjeve zgodovine, katero je pisal proti koncu svojega življenja (umrl je l. 1693. v Krškem). V XXVIII. poglavju, v katerem pripoveduje o nenavadni hoji čez zasnežene gore in čudovitem prevozu čez Savo, nas seznanja Valvazor najprej s krpljami, katere so pletli

Znamenite bloške smuči, ki imajo častno mesto tudi v velikih muzejih.

Ne bo se mučil v globokem snegu, nataknil bo smuči...

... in krenil v prelest zimske narave.

iz šibja, za tem pa z derezami, katere imenujejo »Krampeše«. Krplje so uporabljali pri hoji v mehkem snegu, dereze pa za vzpone na ledenih strminah. V odlomku »Kako se vozijo kranjski kmetje čez visoke zasnežene gore« pripoveduje Valvazor o tedanjem bloškem smučanju tole:

»Imajo pa kmetje na Kranjskem ponekod, posebno pri Turjaku in tam okrog še poseben izum, katerega nikoli in nikjer drugod pri nas nisem videl in s katerim se pozimi, ko zapade sneg, z neverjetno naglico spuščajo z visokega hriba navzdol. Poslužijo se dveh lesenih deščic, približno četrte cole debelih, pol navadnega čevlja širokih in kakih pet čevljev dolgih. Spredaj sta takšni deščici upognjeni in zakrivljeni navzgor, v sredino zgoraj pa je pritrjen usnjat jermen, v katerega vtaknejo stopala. Na vsako nogo nataknejo tako po eno desko. Poleg tega drži kmet v rokah in pod pazduho močno palico, se nagne precej nazaj in se opira nanjo ter krmari tako tudi po najbolj strmih brežinah, za kar bi lahko skromno rekel, da šviga in leti navzdol. Ko stoji tako na deskah in se dobro in z vso močjo opira na kolec, drsi tako naglo navzdol, da tega skoraj ne moreš pomniti in ne zaostaja v hitrosti prav nič za onimi na Holandskem, ki letajo z drsalkami po ledu. Vsak trenutek se znajo kmetje vsemu, kar jim je na poti, izogniti, najsi bo drevo ali velika skala ali kaj podobnega. Nobena gora jim ni prestma, četudi je gosto porasla z visokim drevjem... kajti kmetje zavijajo svoj smuk navzdol kakor kače, kadar so jim na poti ovire. Če pa je pot čisto prosta, nezaraščena in brez spotikanja, drčijo navzdol naravnost kakor po napeti vrvi. Vedno pa se naslanjajo na palico in se je držijo s tako močjo, tako trdno in krčevito, kakor da nimajo na telesu nobenega uda ali nobenega člena.«

Izrazi, s katerimi opisuje Valvazor smuško tehniko naših prednikov, so dovolj prepričevalni; jasno je, da ne gre le za hojo na smučeh, da so bili zelo urni v smukih in da so jim bili znani tudi smuški liki, s katerimi so zavijali mimo ovir. Vprašanje, katere in kakšne like so izvajali, ni bistveno. Glavno je, da so poznali hitrost na smučeh in da so se znali izogibati vsemu, kar jim je bilo v napotje. Tehnika zavijanja je bila vsekakor drugačna od današnje že zaradi tega, ker so si pomagali le z eno palico, na katero so se naslanjali. Rabo dveh krajših palic mesto dolgega kolca so uvedli šele v začetku našega stoletja, medtem ko so tudi v Alpah smučali do svetovne vojske le z eno palico (Zdarski). Tudi glede hitrosti ne moremo starega smučanja primerjati s sodobnim; smuči so bile preproste, edina vez med stopalom in smučko pa je bil tako imenovani prstni jermen. Zavijali torej niso z gibi telesa, pač pa samo s pomočjo palice.

Glede izvirnosti našega smučanja je važno omeniti tudi Valvazorjevo ugotovitev, da so bile v tistih časih smuči v Nemčiji, Holandiji, Franciji, Italiji in Španiji še neznana stvar. Pač pa omenja Valvazor smučanje Laponcev, kjer so že takrat uporabljali razne kože (pse), kadar so hodili navzgor. Naši kmetje jih seveda niso poznali, ker za to pridejo v poštev kože živali, katerih pri nas ni.

Iz 18. stoletja nimamo o bloškem smučanju nobenih pismenih poročil. Šolska in cerkvena kronika sta v Novi vasi pogoreli in tako so bili uničeni morebitni zapiski, iz katerih bi lahko kaj več zvedeli o dogodkih, ki so bili s takratnim smučanjem v zvezi. Dragocen pa je dopis, katerega je poslal l. 1845. Podgrivarski v »Kmetijske in rokodelske novice«. V članku o hudi zimi na Blokah beremo spet nekaj podrobnosti o splošni uporabi smučí na Blokah. Med drugim je napisal Podgrivarski naslednje:

»Hočem pri ti priliki popisati eno prav pripravno in priročno orodje, katerega so pozimi tukej ljudje poslužvajo in ktero je tudi priporočevati tistim, kateri v merzlih krajih, kjer jim debel sneg in zametje nadlegujejo, stanovati morajo. To orodje imenujejo šmeče in tudi plohi se mu pravi.

Šmeče so bukovne deske, po pet čevljev dolge, 6 do 7 palcev široke in pol palca debele. V sredi so z usnjato podvezo previdene, kamor se stopalo vtakne, de k nogi desko derži, in kjer se stopi, de ne polzi, je klobučevina perbita. Sprednji konec šmečev je senem enak: de v sneg ne rije, je nekoliko zakrivljen, kar se lahko naredi, če se v rabo odločena in gladko zarobljena deska pri ognju ogreje in umetno zakrivi. Dvoje takih šmečev, ki s'm jih v c. kr. pisarnico Kmetijske družbe poslal za poskušnjo, je Juri Šraj, kmet v Metljah, naredil. V tem selu ljudje šmeče najpridneje rabijo, clo ženske ob

nedeljah po njih pridejo k božji službi. Prav serce se človeku veseli, kader se po debelim snegu in čez visoke zamete, posebno po ravnim (če se preveč sneg ne primlje) urno šmeče potiskajo, skorej, kakor iz izkušnje povem, tako hitro, kakor po kopnim, zamore sprehajati. Hoja v hrib je bolj težavna in kesna, kjer je treba na ovinke hoditi, in če je treba dolgo v reber iti, se hitrej in ložej v kerpljah, ko po šmečeh pride. Navzdol pa kdor je vaje, se ko blisk po gladki dolini spusti. Tisti pa, ki je na šmečeh menj zurjen, se dolge palice posluži, na katero se navzdol drsaje naslanja.

V skoraj dve sto letih, ki so potekla od Valvazorjevega poročila do omenjenega dopisa v Bleiweisovih novicah, so ostale smuči nespremenjene. Novo je le to, da so pribijali na smuči tudi klobučevino, da je stala noga trdnjeje. Zvemo pa dalje, da so smuči krivili pri ognju, da so smučale tudi ženske in da so najpridneje uporabljali »šmeče« prav v Metljah, ki so uživale ta glas tudi do najnovejše dobe. Teko po ravnem še niso poznali, kajti sicer ne bi Podgrivarski zapisal, da se sprehajajo s smučmi skoraj tako hitro kakor po ravnem. Navzgor so hodili »po ovinkih«, kar pomeni vzpenjanje v serpentinah. Smučali pa niso samo s pomočjo palice; le-te so se posluževali manj izurjeni, medtem ko so spretnejši smučali brez. Zdi se pa, da je to znamenje, da je umetnost spretnega krmarjenja po strmini navzdol popustila. Brez palice so vozili najbrž le smuk navzdol, kar je bilo podobno sankanju. Značilno je tudi, da Podgrivarski sploh ne omenja smučskih zavojev, o katerih piše Valvazor s takim navdušenjem.

Bloško smučanje se je ohranilo vse do novejših časov, ko se je športni svet navdušil za zimsko turistiko in moderno smučko tehniko. Med prvimi, ki je spoznal znamenitost in dragocenost domače smučke zgodovine, je bil tajnik bivše Zimsko-športne zveze Joso Gorec, ki je zainteresiral strokovnjake, da so začeli raziskovati zgodovino slovenskega smučanja. Gorec je povabil v Slovenijo znanega urednika monakovskega »Winterja« C. J. Lutherja, ki je napisal več zanimivih razprav o bloškem smučanju, dr. Ciril Pavlin je razpisal svetosavsko nagrado za zgodovinsko študijo, Pavle Kveder pa je napisal diplomsko delo o zgodovini našega smučkega športa.

Marsikaj zanimivega so povedali stari bloški kmetje o vsem, kar je v zvezi s smučmi. Ugotovljeno je, da niso smučali za razvedrilo, pač pa za potrebo. Samo enkrat v letu so prirejali tudi zabavo na smučeh. To je bilo na pustni torek, ko so se zabavali na snegu, zbijali šale

Bloški lovci na smučeh.

na račun nespretnih smučarjev, fantje pa so vozili dekleta, ki so stala na smučeh zadaj. Tisti, ki je smučal varno, je pridobil na ugledu, kdor pa se je zvrnil, je bil deležen pikrih opazk in burnega zasmehovanja. Kveder poroča, da je živel na Blokah svoj čas lovec, ki je znal tako spretno krmariti s smučmi, da je ustrelil divjačino med vožnjo na smučeh. Pripovedovali so mu tudi, da so znali stari Bločani tudi skakati in vedo pokazati pečino, pri kateri se je neki skakalec na smučeh smrtno ponesrečil.

Današnji odrasli rod z Blok je še smučal po starem, mladina pa se je seznanila z novo smučko opravo in novo tehniko. Stare smuči so se že precej porazgubile. Meščani so jih iskali kot znamenitost, ljudje pa so jih poklanjali ali prodajali za nekaj denarja. Moderna doba, ki vse spreminja, ima precejšen delež na tem, da je začelo staro bloško smučanje prehitro izumirati. Izboljšali so prometne zveze, uredili ceste in smuči so izgubile veljavo edinega možnega prometnega sredstva. Prepričani pa smo, da se bodo smučarske Bloke spet dvignile in opravičile sloves klasične pokrajine slovenskega zimskega športa. Domačini pa, med katerimi je precej visokošolev, bodo storili prav, če bodo poskrbeli, da se ljudje ne bodo sramovali svojih pristnih starih smuč.

Na poti k maši.

V mlin neso... vse na smučeh.

LEPIE

popoldanske obleke

1. Preprosta, dvodelna obleka iz vinskordeče mehke volne ima jopico obrobljeno z ozko progo iz istobarvne svile. Život jopice, ki je precej ohlapen, preide v pasu v drobne zašite robčke. Rokavi so krojeni hkratu z jopico, a niso pretirano široki.

2. Elegantna popoldanska toaleta iz temnorjavega krepa ima rahlo zvončasto krilo in životek, ki se tesno prilaga. Dva podolgovata žepa, pošta s svilenim vrstico v isti barvi, sta edini okras tega enostavnega vzorca.

3. Zanimivo krojena dvodelna obleka ima raglanske rokave in ohlapen život. Okoli bokov se jopica tesno prilaga in ima velika žepa iz kratkodlakega krzna ali baržuna.

4. Prazničen kostim ima bogato drapiran zgornji del jopice. Okoli bokov je širok rob iz rjavega perzjanca, ki se spomladi lahko odvzame. Krilo je zelo ozko.

5. Mladosten popoldanski vzorec iz petrolejskozelene težke svile ima na vsaki strani prednjika skupino robčkov, ki so na rami zašiti, proti pasu pa samo zalikani. Širok, oprijet pas v obliki malega steznika je iz bliščeče svile v isti barvi. Krilo je precej zvončasto in ima spredaj v sredi odprto gubo.

6. Preprosta popoldanska obleka iz črnega marokena ima kratke kimono-rokavčke; širok pas je sestavljen iz treh, pet centimetrov širokih trakov v rožnati, svetloeklamni in vijolični barvi. Vsak trak se konča v mično pentljo.

7. Mladostna kombinirana obleka ima život in rokave iz temnorjavega volnenega blaga, krilo, del prednjika in ovratnik pa so iz istobarvnega baržuna. Krilo je šivano v robčkih, ki so obrnjeni izmenoma navzven in navznoter ter oddaljeni drug od drugega 8 cm.

Iz enega samega metra SVILE, ČIPK ALI BARŽUNA

1. Vsako črno volneno obleko bo poživil tak zgornji del in rokavi iz črne bliščeče svile ali čipk. Ljubek droben žepček je samo naznačen.

2. Kratak bolero iz črnega baržuna lahko prišijete na obnošeno popoldansko obleko. Prednja dela imata po dve široki gubi, ki sta le rahlo zalikani.

3. Ljubka jopica iz temnomodro in belopikčastega krep-satena je krojena v obliki bolera. Prednjik je pod oplečnikom rahlo nabran. Droben stoječ ovratnik se zavezuje v mehko pentljo.

4. Vaša temnorjava delovna obleka bo kakor nova, če ji napravite nov prednji del, ovratnik in manšete iz karirastega tafta.

5. Mladostno krojen ovratnik iz pikčaste svile je podaljššan spredaj do pasu. Našijete ga lahko na vsako enobarvno volneno obleko.

6. a, b, c. Tri različne oblike žepov, katere lahko izgotovite iz kakega ostanka pisane svile in jih našijete na vašo črno popoldansko obleko, ki bo izgledala »kot nova«.

Nekaj lepotnih, NASVETOV

1. Vzemite si kdaj urico časa in poizkusite pred ogledalom, katera pričeska bi se najbolje podala vašemu

obrazu. Nikar ne skušajte posnemati nošnje las te ali one filmske igralki.

kajti, kar je lepo in prikupno na platnu, je v vsakdanjem življenju in zlasti pri delu lahko smešno. Ko ste našli »vašo pričesko«, jo nosite mirno naprej, kljub vsem modnim novostim.

2. Če imate temnorjave lase, pridajte po umivanju glave zadnji vodi sok dveh

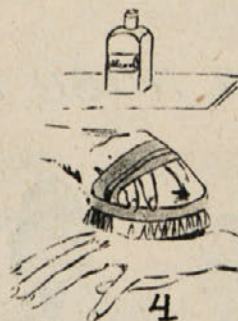
ali treh citron in videli boste, kako lep rdečkast sij bodo imeli lasje. Zlasti priporočljivo za mastne lase.

3. Najlepši kostimček in najmodernejši klobuk vam ne pomagata nič, če sedite v kavarni ali gledališču sključen, z ukrivljeno hrbtenico in s povešenimi rameni. Sedite lepo naravnost, z glavo pokonci, pritegnite trebušne mišice, in ni ravno nujno potrebno, da prekrižate noge. Lepše je, če ju posta-

vite narahlo drugo pred drugo — samo v taki drži bo prišel kraj vašega novega kostima do veljave.

4. Ženske dajejo še vedno premalo paznje krtači. Za kožo in krvni obtok ni boljšega kakor jutranja ali večerna kopel v hladni vodi z rahlo masažo, katero izvedete z ne preveč ostro krtačo. Zlasti koža na rokah in nogah po-

stane rada rdečkasta in hrapava, če je stalno ne negujemo.

5. Zlasti so pa naše noge, ki pokorno prenašajo ves dan težo vsega telesa, potrebne posebne nege. Noge naj bi bile vsaj toliko negovane kakor roke, čeprav jih nihče ne vidi. Vsak večer, ko

je dnevno delo opravljeno, si pripravite posodo vroče vode, v katero ste vrgli pest debelozrnate soli. Držite noge toliko časa v vodi, da se dodobra spočijejo, nato jih dobro obrišite in natrite z vazelino ali mandljevim oljem. Da morajo biti nohti čisto na kratko prstriženi, je važno že zaradi svilenih nogavic, ki pomenijo dandanes že premoženje.

6. Kakor vse telo, potrebuje tudi koža na obrazu hranilnih snovi, da je videti sveža in napeta. Poizkusite s tem preprostim sredstvom: olupite dve ali tri ci-

trone, odstranite peške in belo kožico, nato jih zmečkajte z vilicami. Zmes, ki nastane, namažite na obraz, ki mora biti seveda poprej popolnoma očiščen. Vse skupaj pokrijte s platneno krpo, kateri ste izrezali dve odprtini za oči. Ko se maža posuši, premenjajte obkladek. Čez četrto ure vse skupaj izmijte in natrite obraz z mastno kremo. Učinek ne bo izostal.

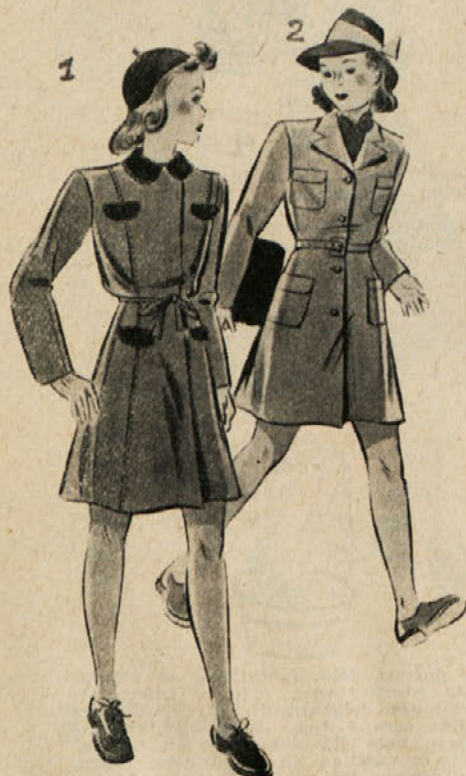

Otroške copatke iz starega klobuka

Če imate star klobuk, ki ima vsaj nekaj krajev, poizkusite narediti iz njega ljubke copatke za vašo hčerko. Temnomodre, temnorjave ali živordeče bi bile posebno lepe, pa tudi vsaka druga temnejša barva je primerna. Najprej naredite kraj iz papirja, katerega položite na klobuk, da takoj vidite, če bo zadosti klobučevine. 1.) Kraj naredite po kakih starih copatkah ali čevljih, obliko kaže slika. Nato pripnite posamezne dele kroja na klobuk, zašrtajte samo približno robove in ga razrežite. Nato zlikajte skozi vlažno krpo posamezne dele, narišite s kredno točno robove, dodajte 1 cm za šiv in nazadnje izrežite. 2.) Iz ostale klobučevine naredite za vsako copatko po tri kose za pete (mero vzamete po čevlju), jih zložite dru-

gega vrh drugega in jih prišijte z močno nitko na podplat. 3.) Nato sešijte gornji del copatke zadaj v sredi, ter šiv dobro razlikajte. Končno prišijte z enakomernimi vbodi podplat na gornji del, kot kaže slika 4. Na prstih je treba gornji del narahlo nabrati, da dobi copatka lepo okroglo obliko. Izrez lahko izvezete z volno ali prejico v kakli kontrastni barvi ter naredite čopke, s katerimi se bo copatka vezala. Če hočete, da bo podplat posebno trden, vložite na notranji strani kos kartona, katerega ste prevlekli s starim volnenim ali bombaževinastim blagom. Dobro je, če vložek pritrdite na podplat z rahlimi vbodi, drugače pada vedno iz copatk in ga otrok izgubi.

Za naše malčke

1. Temnomoder plašč za desetletno deklico ima dežji ovrtnik in štiri našite žepke iz sivga zajčka. Spomladi krzno lahko odvezamo. Potrebujemo 1 m in pol blaga, če je blago široko 140 cm.

2. Sportni plašček, primeren za osem do desetletno deklico, iz svetlorjavega volnenga blaga ima štiri našite žepke. Potrebujemo 1 m in četrt dvojne širine.

3. Temnorjav sportni plašč za osemletnega dečka. Zapenja se na šest gumbov, pas je samo zadaj. Potrebujemo tri četrt metra dvojne širine.

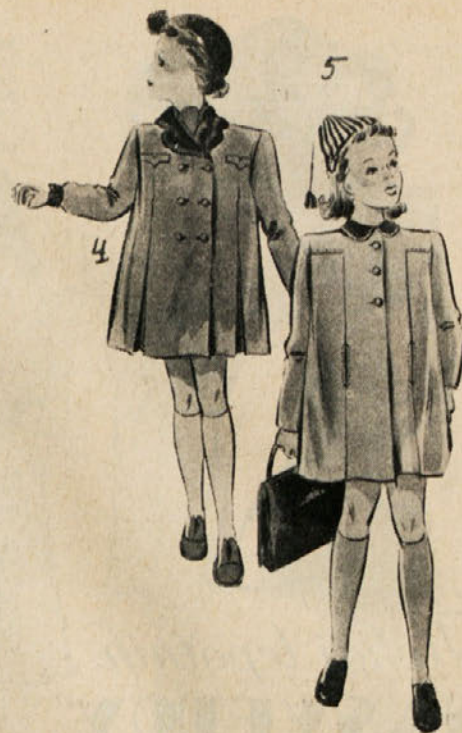
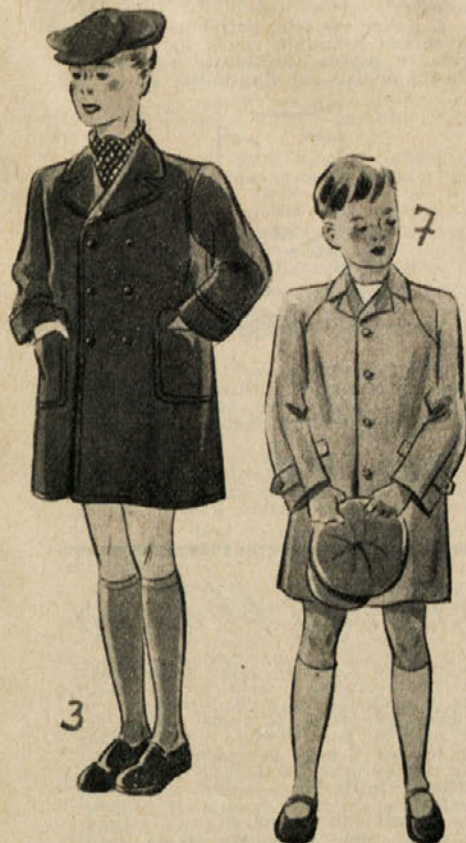
4. Ljubek plašček za šestletno deklico iz srednjerjavega volnenga blaga. Ovrtniček, reverji in manšeti so iz temnorjavega žameta. Potrebujemo tri četrt metra dvojne širine.

5. Zvončasto krojen plašč iz temnozelenega volnenga blaga ima spredaj dva podolžno vrezana žepa. Ovrtnik iz svetlosivega jančka se lahko odzame. 1 meter dvojne širine.

6. Živordeč plašček za osemletno deklico ima spredaj dve globoki gubi z žepkoma, ki sta prišita podolgem, 1 m dvojne širine.

7. Praktičen raglan za šestletnega dečka iz svetlosivega nepremočljivega blaga. 1 m dvojne širine.

Otroci tako hitro rastejo, da je vsakega boljšega blaga res škoda za njihove obleke in plašče. Gotovo imate kje na podstrehi staro skrinjo ali kovčeg z obleko, ki ste jo pred leti odložili, ker ni bila več uporabna. Poiščite jo zdaj in, če niso molji vsega razjedli, boste gotovo dobili še čisto uporabne dele, iz katerih boste prikojili sami katerega izmed ljubkih modelov, ki jih predstavlja naša slika. Blago, ki ste ga dobili iz razparanih starih oblek, je treba seveda najprej skrbno okrtati, odstraniti vse nitke, nato ga lahko operete v mlačni milnici. Vodi, v kateri izpirate, dodajte malo kisa, ki povzroči, da so videti obledele barve kakor nove. Blago naj se suši v hladnem in zračnem prostoru, nato ga zlikajte na narobni strani. Če ni ene vrste blaga za cel plašček, kombinirajte z drugim blagom, če se le barvi kolikor toliko ujemata. Veliko sreče!

10 DOBRIH NASVETOV GOSPODINJI

1. Če vas čevlji tišči, ste ves dan slabe volje. Poizkusite nabasati dotično mesto s kepo mokrega časopisnega papirja in pustite čez noč, da se usnje malo nategne. Mogoče bo pomagalo.

2. Da vam sir ne bo plesnil, položite nekaj koščkov sladkorja pod stekleni zvonec, ki je povezanjen nad sirom.

3. Ali čistite kdaj krtače za obleko? Drgnite jih dobro drugo ob drugo in videli boste, koliko umazanije in prahu se je nabralo.

4. V nedeljo servirajte enkrat pečena jabolka za priboljšek. Vsako jabolko denite na rezino pečenega kruha, katerega ste namazali s tenko plastjo stopljenega surovega masla. Vse skupaj potresite s sladkorjem in cimetom, da bo okusnejše.

5. Počrnele zlate in srebrne okvirje stenskih slik lepo očistite s polovico sveže čebule, na katero ste natresli malo soli.

6. In še nekaj! Tudi neprijeten vonj po premogu vsrka vase čebula, če jo položite prerezano na pol v bližino peči.

7. Jabolko in pest orehov ter kos črnega kruha so zelo izdatna južina za solarje. Orehi vsebujejo namreč zelo veliko maščob, 30 dkg jedre vsebuje 25 dkg masti.

8. Bakrene kotličke in drugo posodo posebno lepo očistimo, če jih dobro nateremo s krpo, namočeno v segretem rdečem vinu. Nato pustimo, da se posuši in zdrgnemo z usnjeno krpo.

9. Otroci kaj hitro umažejo radirke; če jih vedno obrezujete, jih je kmalu konec; poizkusite jih rajši oprati v vroči vodi, kateri ste dodali sode.

10. Če vas po utrudljivem gospodinjskem delu bole noge, ležite za četrto ure na zofo in si položite noge tako, da bodo višje kakor ostalo telo. Po kratkem času se bo obtok krvi zopet uravnil in čutili se boste spočite.

ŽIVLJENJE NA FILIPINIH

V. HEISER

Manila, filipinska prestolnica, kakor jo vidi letalčevo oko iz višine 1000 m. Skozi mesto teče reka Pasig.

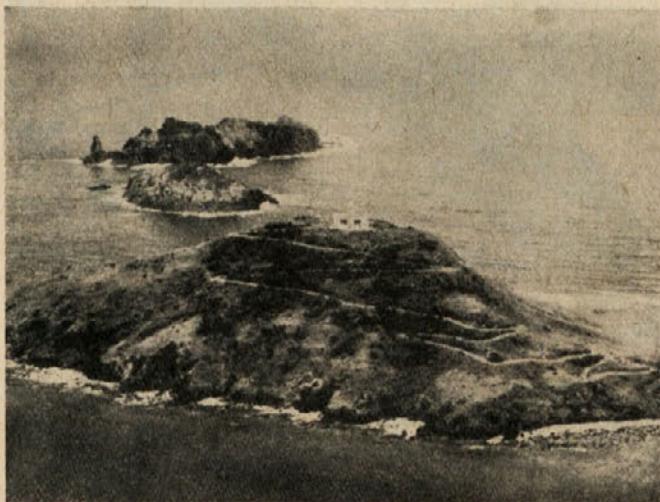
Iz Hong-konga te prepelje parnik po nemirnem in penečem se Kitajskem morju mimo otoka Corregidor v manilski zaliv v šestdesetih urah. Tu se ti razstre pogled na kipeče obmorsko življenje največjega pristanišča na Vzhodu: majhni parniki švigajo od enega otoka do drugega marljivo sem pa tja kakor šivalni čolniki, povsod pa se gnetejo jadru ce in rib.ške barke.

Do Manile je bilo še 30 km, a po zalivskem obrežju so se že prikazali skupki nizkih koč iz palmovine, ki štrlijo iznad voda globokih zajed kakor štiristebelne gobe.

Dan je že umiral in žgoči sončni žarki so nagomilili oblake po neizmerni penjavi vodni ploskvi. Tedaj se je jel dvigati tenek odimljen zastor in skozi meglice so šinili plameni nepopisno lepega zahajajočega sonca. Videl sem že sonce utoniti v morje v vsem barvnem veličastju pri Capriju, poznal sem žive svetlobe Zlatih vrat in mehke pastelne barve newyorških vodá, a ne prej ne poslej nisem nikdar bil priča tako bleščečega se

sončnega zahoda sredi naglo se premenjajočih in v vseh batvah lesketajočih se meglenih tenčic.

Daleč tam zadaj se je pokazala Manila z rdečimi strehami sredi temnozelenega kokosovega listja, nad čopkastimi krošnjami palm vzdolž trga Malecon pa so se dvigali križi raznih cerkvá.

Otok Palau s svetilnikom. Tod pogosto besnijo siloviti morski viharji, ki ogrožajo plovbo.

Sredi prastare divjine na otoku Luzonu buči 150 m visok slap, ki je torej nekako dvakrat višji od slovitega vodnega pada Niagara.

Na vsem potu do Filipin sem razmišljal o svojem zdravstvenem poslanstvu. Prikrojeval sem si že odgovore na stalne angleške, francoske in holandske opazke, češ da je škoda denarja in truda za izboljšanje zdravstvenih prilik med vzhodnjaki, ki da jih je treba prepustiti njihovim prastarim umazaniam šegam. Odvrnil sem: »Ne smemo dovoliti, da bi toliko ljudi trpelo, če jim lahko pomagamo.«

Izkustvo mi je izpričalo, da se kužne bolezni ne zadovoljijo v nesnažnih krajih, kjer so vzklile, temveč da se zmeraj rade selijo v čistejšo sosesko: dokler bi bili vzhodnjaki plen strahotnih bolezni, bi tudi zahodnjakom grozila ista nevarnost.

Prepričan pa sem bil vrh tega, da ima zdravstveno vprašanje na Filipinih tudi važen gospodarski pomen. Kdor je bolan, si ne more zaslužiti za življenje. Ko bi pa odstranili nevarnost kužnih bolezni, bi tudi to ljudstvo imelo priliko tekmovati z bolj srečnimi plesemi. Tako se špancem ni posrečilo, da bi povzdignili gospodarstvo rodovitnega filipinskega otočja zaradi kolere, mrzlice in koz.

Bilo je leta 1903. Tedaj je po vsem otočju vladala smrt. Ljudstvo je hiralo zaradi stalnih uporov in bolezni, ki so se bohotno razpasle. Hirala pa sta tudi državna blagajna in gospodarstvo, poljedelstvo se ni premaknilo nikamor, vse življenje je preraščal plevel...

Na Filipinih sem imel ob desni kugo, ob levi kolero.

Nešteto takihle bark srečaš po vseh filipinskih zalivih. Čolni so premnogim obrežnim domačinom pravi dom. Paličasti okvir skrbi za ravnovesje.

pred seboj pa kože. Zlasti po prvi ameriški zasedbi je kuga razsajala po manilskih ulicah, mrtvašnice so bile prenatrpane z mrličmi. Koze so leto za letom ugonabljale 40.000 necepljenih ljudi, jetika pa je zahtevala letno 50.000 žrtev in vzhodnjaška bolezen beriberi jih je ugrabila na desetisoče. Največjo umrljivost otrok so imeli na Filipinih: okrog 50% dojenčkov ni doživelo prvega leta.

Takle venec ognjeniških skal z jezerom v sredi je kaj pogost po filipinskih planotah. Jasno, da je pristajanje z letalom tu hudo kočljiva zadeva.

Več ko deset tisoč gobavih mož, žená in otrok je žalostno tavaló sredi zdravega prebivalstva. Po kletéh so hiralí kakor psi priklenjeni norci. Slabokrvnim in tresočim se bolnikom, ki jih je glodala vročinska bolezen, so prodajali potvorjen kinin po bajnih cenah. 300.000 divjakov po gorah ni nikdar videlo zdravnika.

Tedaj sem zavihal rokave: rešiti sem moral vsakoletnih 50.000 življenj, to je bil moj cilj.

Kakor v vsaki vzhodnjaški luki, tako se tudi v Manili odigrava čisto svojsko obmorsko življenje. Mnogi Filipinci prebivajo kar stalno na barkah in pridejo z ljudmi na kopnem v stik le, kadar gredo na trg ali ko hodijo s svojimi peteliní skušat srečo v tekmi petelinjih bojev. Živijo na zalivskih vodah, ob ustju reke Pasig in ob kanalih — živijo tod in umirajo; še pokopani bi radi bili v vodi, če ne bi tega prepovedoval strog zakon.

Včasih zbesnijo morski vetrovi in valijo hude zalive nad Manilo. Tedaj so vsi nižji mestni predeli pod vodo, odtočni izlivi se zagatijo in po dolgih kanalih se zgosti ostuden smrad. To pa je raj za filipinskega bivola »karabao« in za nevarne komarje.

Sicer pa je podnebje kar moč ugodno in rastlinstvo bolhotno uspeva. Domačinu bi bilo življenje brez fili-

Filipinci so glasbeno izredno nadarjeni. Pravo domače glasbilo je »ukulele«, neke vrste mandoline, ki jo izpopolnjeno rabijo tudi v jazz-orkestrih. Na tej domači ukulele so strune iz človeških las.

pinske palme »nipe« mnogo težje. Listje mu greje streho, les uporablja za najrazličnejše namene, sad pa mu daje sladek sok, ki ga često prekuhava v imenitno opojno pijačo. Vrh tega pa je to edina vrsta lesa, ki uspešno kljubuje nevarnemu uničevalcu tropskih lesenih zgradb — termitom.

Nekega soparnega novembrskega dne sem bil v Manili nekam povabljen na kosilo. Po tamošnji šegi so prinesli na mizo tudi ogromnega purana. Toda nenadoma se je miza vdala in se zrušila k našim nogam. A nihče ni bil vznemirjen. V hipu je vsakdo vedel, da so se termiti zajedli v mizne noge in razžrli ves les, da ni ostalo drugega ko tenka položena vrhnja plast.

Te bele mravlje so največje uničevalke v tropskih deželah. V Marivelesu, kjer sem prva leta deloval, sem poznal kar štiri mizarje, ki so bili stalno zaposleni s popraviljanjem škode, napravljene po teh požrešnih žužkih. Če se ti je posrečilo, da si zasledil in umoril matico, tedaj je poginil ves mravljinčji roj; a to je le sreča, zakaj matica je navadno tako skrbno skrita, da je skoraj ni moči najti. Termiti gradijo svoje temeljne naselbine pod zemljo, in sicer eno plast vrh druge, tako da ima celotna zgradba obliko na glavo postavljenega nebotičnika. V sredi zgradbe nekje živi kakor ujetnica v tesni celici mastna in zajetna matica; hodniki do te celice so tako majhni, da ljubosumni termiti lahko pridejo matico hraniti, a sama ne more nikamor. Termiti so neprekosljivi gradbeni mojstri in često rešijo kar neverjetno težke zidarske naloge. Za gradivo jim služita blato in pesek, ki ju zlepijo z nekim lepljivim izločkom. Ko se ta posuši, je gradivo kar se da trdno in nepremočljivo. A vprav zaradi tega so tako silno škodljivi. Tako so v podzemskih prostorih filipinske državne zakladnice imeli spravljene vreče z velikimi srebrnimi »pesosi«. Termiti so prišli do njih skoz razpoke v obokih in požrli vreče. Srebra se seveda niso mogli lotiti, zato so pa svojo uničujočo naravo izkazali tako, da so na kovancih od-

Na Filipinih je doma dragi les mahagoni, ki ga kar takole povezanega splavljajo v pristanišče, kjer ga bodo nakladali na ladje.

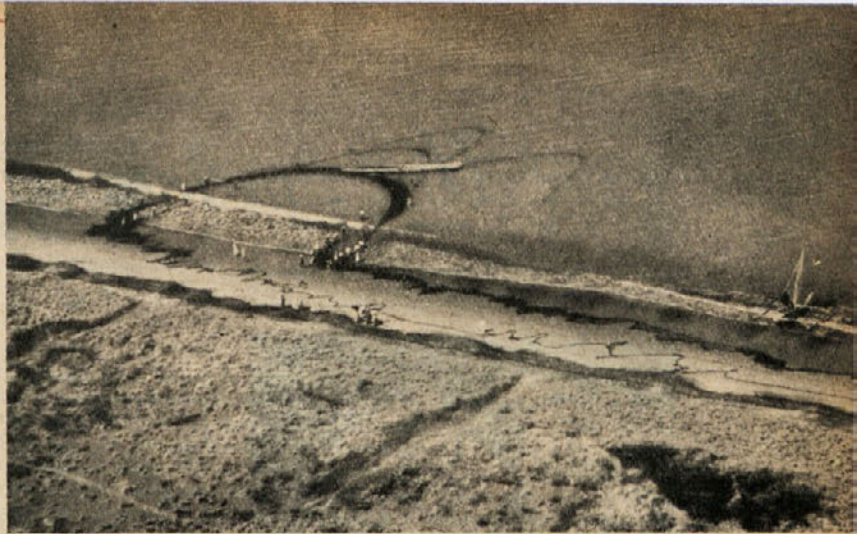
lagali debelo plast svojih izločkov, ki se niso dali več zmiti niti raztopiti. Mnogi dečki so si tedaj prislužili lepe denarje s tem, da so s srebrnikov nemarno plast odstranjevali s kovinskimi krtačami.

Prebivalci filipinskega otočja so rjavi, sloke rasti in potomci raznih plemen. Etnično jih lahko razdelimo na 43 različnih skupin s 83 narečji, od katerih so nekatera taka, da jih skupine med seboj ne razumejo. Špancem se ni nikdar posrečilo, da bi uvedli svoj jezik, s prihodom Amerikancev se je jela širiti angleščina, a ob mojem bivanju sem še često moral imeti ob strani tolmača.

Čeprav so Filipinci malezijskega rodu, so po veri kristjani, po obliki vladavine pa zahodnjaki. Najštevilnejši in najbolj omikani rod vseh plemenskih skupin so »Visayan«, ki živijo na jugu otoka Luzona in po osrednjih otokih.

Po gorah v notranjosti prebivajo divja plemena, tu in tam po marivelskih hribočkah in na vzhodni obali pa skriti negriti, pritlikavci. Na južnem otočju živijo ponosni Mori, zadnji potomci malezijskih prišlecev in edini mohamedanci vsega otočja.

Na srečo so tri-stoletja krščanstva zgladila nasprotja med raznimi domačimi in tujimi plemeni, tako da je prišlo do zelo zanimivega mešanja krvi. Tako so se Filipinci križali s Španci in Kitajci; iz njih so se sem pa tja rodili prav bistri narodni voditelji.

Japonski in filipinski ribiči nastavljajo ogromne mreže. Velik del prebivalstva živi od bogatega ribolova.

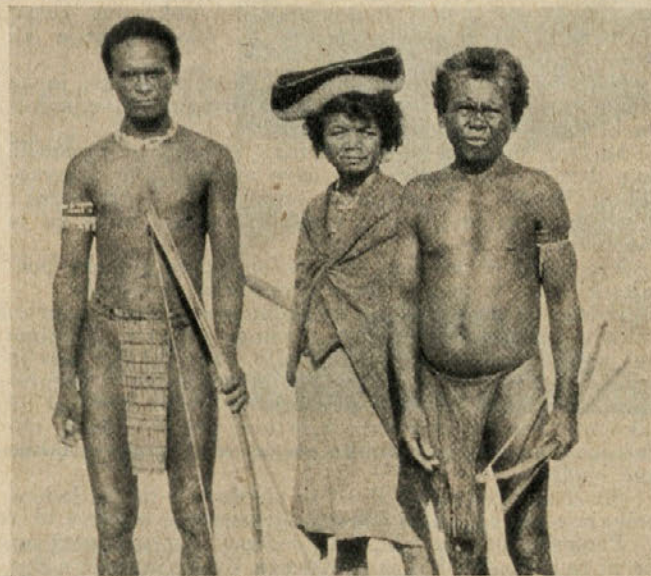
Razen divjih plemen in Morijev so Filipinci vneti katoličani. Po večini so poljedelci. Vendar pa so porazdeljeni v dva razreda: v marljive »tao«, majhne posestnike, ki so garali tudi po nasadih bogataških »karikov«. Ta drugi razred je sestavljal nekako mestno gosposko, ki je imela mnogo zemlje in dobivala odstotek vseh pridelkov ter tako izrabljala pridne »tao«, kar niso mogli kljub dobri volji odpraviti niti Španci niti Amerikanci.

O Filipincih gre glas, da so leni. A to je le deloma res. »Tao« je vse drugo ko len: marljivo obdeluje svojo zemljo. Len pa je višji sloj, a samo telesno, ne duhovno.

Filipinci imajo navado, da se po kosilu odpočijejo. Zato spčetka niso mogli razumeti zahodnjakega vrvenja. Zanje čas ne šteje. Če se z njim zmeniš za deseto uro, se Filipincu še vedno zdi vse v redu, če pride ob enajsti.

Pozna pa se Filipincem, da so bili stoletja tlačeni: ne ljubijo jasnega, naravnostnega odgovora. Za vzhodnjaka so izgovori značilni in ne moreš ga bolj žaliti, ko če mu kako stvar odločno odbiješ ali zanikuješ. Če me je Filipinec prosil, naj mu posodim dežnik, nisem smel reči: »Žal, nimam ga!«, marveč: »Ne verjamem, da bo deževalo!« in prosilec je dobro razumel.

Filipinci se redkokdaj smejejo, a vendar so izredno ljubeznivi. Družinsko življenje je mirno, rezkih in vznemirljivih besedi skoraj nikoli ne slišiš. Opazil sem, da so celo otroci prav vljudni med seboj in da skoraj nikdar ne jokajo. Ne boš srečal dečka, ki bi bil neolikan nasproti tujcu. Nadvse ganljiva pa je darežljivost, ki vre Filipincem prav iz srca.

Poglavar nekega plemena pritlikavcev na Filipinih s svojo družino. Od vlade prejema letno 48 pesosov ali mesečno 2 dolarja, da skrbi za red v svojem plemenu.

Ure z najstarejšim vodnikom

iz Trnovskega gozda

Šestdeset let nepretrganega dela ni prav nič oslabilo duha in telesne moči Štefana Paglovca, planinskega vodnika Italijanskega planinskega društva v Trnovskem gozdu. Ne glede na njegovo spoštljivo starost — saj je 13. decembra lani dopolnil 87 let — je tako svež in bister, da še vedno lahko opravlja svoj posel. Paglovec zastopa nadvse značilno postavbo človeka iz gozda; rodil se je in tudi živel vedno v gozdu. Že od mladih nog je prehodil vsa zapletena blodišča poti in zato še zdaj vodi številne izletnike do najbolj znanih ciljev.

Razen z znanimi vrhovi Goljakov, Mrzlega hriba in drugih, katerih stene včasih po pet sto metrov globoko padajo v dolino, se gozd ponaša tudi z drugimi privlačnostmi, ki zanimajo ne samo turista, ampak tudi učenjaka. Najzanimivejše so ledene jame, globoke podzemeljske vdolbine, v katerih je zrak vedno mrzel in je zato tam zmeraj mnogo ledu na stenah: posebno zanimiva je ledena jama Paradana.

Druga posebnost so porasli predeli v globokih kraških dolinah, ki jih je vse polno na planoti. Rastlinstvo tu poganja v redu, ki je običajnemu nasproten: dočim namreč po vrhovih med redkimi jelkami prevladuje bukev, so v nižjih legah smreke bolj pogoste, bukve pa čedalje redkejše; če stopimo še globlje, srečavamo macesne; prav na dnu pa pritlikave bore in rododendron kakor na najvišjih planinskih grebenih.

Ob prihodu nedeljskega avtobusa na Lokve boš vedno naletel na starčka srednje rasti, z značilno ošiljeno brado, na suknjiču se mu blešči velik znak uradnega planinskega društva. To je Štefan Paglovec, znan vsem izletnikom, ki v velikem številu prihajajo v ljubki gorski trg. Tudi on pozna vse; vsakdo, ki stopi iz avtobusa, je njegov star znanec.

Najmočnejši vtis na človeka naredi njegove živahne oči z ostrim pogledom, ki kažejo živahnost njegovega nemirnega duha.

Hoteli smo iti k njemu domov, da bi se pogovorili. Domovanje moža čudovito izpopolnjuje, čeprav bi lahko rekli, da je ves gozd njegov dom. Poseben svet živi in se odraža v njem: njegov svet.

Ni človeka v vasi, ki bi ne poznal in bi ne ljubil tega moža kot nekaj svojega. Je del pokrajine kakor stari ribič, ki popravlja mreže na obali Caprija ali Amalfija.

Njegova hiša, ki nam jo rade volje pokažejo, je na koncu vasi v skupini treh ali štirih drugih. Zdi se, kakor da bi kazala proti cilju: proti gozdu.

Majhna in bela je, zelo ljubka v svoji preprostosti. Kup drv je znamenje Paglovčeve neutrudljive delavnosti. Še danes — kakor nam sam pravi — gre sam v hosto po drva in jih sam vozi na vozičku, ki si ga je sam napravil.

Vse tukaj je posebno in značilno, polno globoke poezije, ki klije iz narave in iz preprostega življenja.

Potrkamo na vrata, ki so vedno gostoljubno odprta: vstopimo. Ravno pripravlja skromno večerjo. Sprejme nas z veseljem kot stare prijatelje. Prostor, kjer nas je sprejel, je zelo skromno urejen in oskrbljen s preprostim pohištvom. V kotu kraljuje mogočna peč, ki je tako značilna za hribovske hiše tod. Peč je zidana, obdaja jo klop. Je tako velika, da se na njej greje lahko več ljudi.

Skozi majhna okna, ki so že olepšana s prvim ledom, prihajajo zadnji žarki bledega jesenskega sonca.

Paglovec nas povabi, naj sedemo. Ko mu povemo, da bi radi zvedeli kaj iz njegovega življenja, nam začne govoriti.

Rodil se je 13. decembra 1855. leta v hiši, kjer zdaj sedimo in ki je že mnogo rodov last njegove družine. Ko je bil majhen, je pasel krave in rasel v zdravem

gorskem zraku ter se učil ljubiti in spoznavati svojo zemljo do zadnjega kotička. Pozneje je postal gozdni varuh in je z inženirji neštetokrat meril gozdove. Nobeden ne bi mogel bolje od njega spoznati najbolj skritih in nepristopnih krajev po gozdu: od Čepovana do dolin v Trebuši in Idriji, do južnega mejnika proti Vipavski dolini in Črnem vrhu v Idriji.

Pred vojno je bil dolga leta vodnik Nemško-avstrijskega planinskega društva, potem je prešel k Italijanskemu planinskemu društvu, kateremu je nudil svojo dragoceno službo. Bil je posrednik med Italijanskim planinskim društvom in med dolinci ob delu smučarske kočee Ezio Campini, sodeloval je pri markacijskih delih zapletene mreže poti, ki sekajo gozd v vse smeri. Zato se tako pogosto vidi njegovo ime napisano z barvo, ki je služila za zaznamovanje poti.

Ko nam je dolgo govoril o svojem vodniškem delu, o stotinah in tisočih kilometrov, ki jih je prehodil, o številnih družbah, katere je vodil, nam začne odkrivati skrivnosti gozda: jame in požiralnike, ki niso še raziskani, hude snežne zamete, živali: volkove in celo medvede.

Posebno zanimiva je zgodba o puščavniku, ki še živi v gozdu, nekem Furlanu, ki je že davno zapustil omikano življenje in živi sedaj v popolni samoti sedem ur hoda od Lokev, ki je najbližji naseljeni kraj. Postavil si je ob skali leseno kočico, živi v samoti mesece in mesece ter dela sita, ki jih potem včasih prinaša v Lokve naprodaj. Tako si priskrbi, česar neobhodno potrebuje za svoje preprosto življenje. Ta starček živi sredi dvajsetega stoletja kakor v dobi jamskega človeka; ne pozna nobenega napredka v omiki in tudi ne misli, ki izhajajo iz tega.

Vodnik Paglovec nam potem govori o lastnem samotnem življenju, ki pa vseeno ni podobno puščavnikovemu. Imel je sina, ki je padel v svetovni vojni; njegov vnuk pa je gozdni miličnik blizu Asiaga ter tako nadaljuje družinsko izročilo. V hiši živi Paglovec sam in si tudi vse sam priskrbi.

Poslovimo se od vljudnega gostitelja in se mu zahvalimo za ljubeznivost. Prosi nas, naj nesemo pozdrav starega gorjana planinskemu društvu in vsem planincem. Zelo radi mu ustrezemo.

Sončni zahod barva z živimi barvami nebo in tišina lega na njive in doline. Veter zdaj pa zdaj zakrije z meglo mesec, ki se je prikazal ves svetel in mrzel.

ŠAH - UGANKE

Dvorezna varianta v daminem gambitu

Dr. A. Aljehin — E. D. Bogoljubov
(Varšava, novembra 1941)

1. d4 Sf6 2. c4 e6 3. Sf3 d5 4. Lg5 Lb4+

Slovita „dunajčanka“, ki pa ji zaradi omahljivosti mojstri dosti ne zaupajo.

5. Sc3 dc4: 6. e4 e5

Ta poteza bi bila izdatna le, ko bi bel kakor navadno odgovoril s 7. e5 cd4: 8. Da4+ Sc6 9. 0-0-0. A bel si dovoli drugo opombo:

7. Lc4:!! cd4: 8. Sd4: Da5 9. Lf6:!! Lc3:+

Nekoliko bolje je bilo 9. ... gf6:

10. bc3: Dc3: 11. Kf1! Dc4: 12. Kg1

Zdaj grozi uničujoč udarec 13. Tc1.

12. ... Ld7?

Črni je že na spolzki stezi. A tudi po 12. ... Sd7 13. Lg7: Tg8 14. Tc1 Da6 15. Lh6 itd. bi bil črni zaradi slabotnih polj prav tako izgubljen.

13. Tc1 Da6 14. Se6:!!

Mnogo bolje ko 14. Sb5, kar bi po gf6: 15. Sc7+ Ke7 16. Sa6: Sa6: 17. Db5 Thc8 belemu prineslo le damo za dve figuri.

14. ... fe6:

Seveda ne 14. ... De6: 15. Tc8+, pa tudi 14. ... gf6: 15. Sc7+ itd. bi bilo za črnega brez izgledov.

15. Tc8+! Kf7

Na Lc8: sledi mat v štirih potezah.

16. Th8: gf6:

Črni se je odločil takoj za morfij. S 16. ... Kf6: 17. Df3+ Ke5 18. h4 itd. bi se samo še mučil.

17. Dh5+ Ke7 18. Dc5+ Kf7

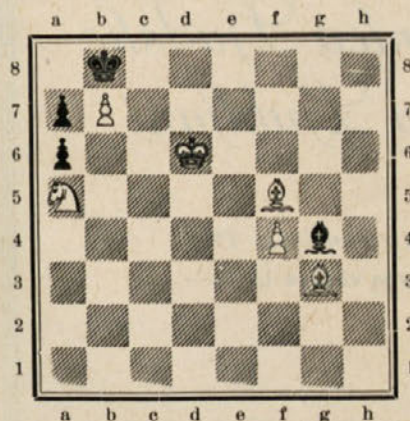
Ali 18. ... Dd6 19. Th7: 10. itd.

19. Th7: 10. Kg8 20. De7

Črni se je vdal, ker ne more preprečiti poraza.

Problem št. 53

A. Tilin

Beli matira črnega v treh potezah.

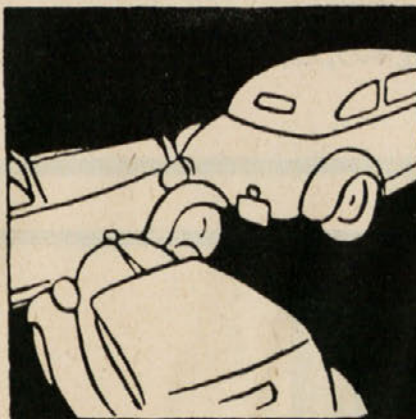
1.

Gospod Pepe je strasten pristaš telesnih vaj. Posebno mnogo mu je do tega, da si ohrani lahko, gibčno hojo. Pri tem mu pomagajo stopnice. Zjutraj se napravi in preden zajtrkuje, gre najprej na dvorišče, dvajsetkrat globoko vdihne, nato pa se odpravi k stopnišču, ki vodi v njegovo sobo. Vseh stopnic je devetnajst. In zdaj se prične njegova velika vaja: najprej tri stopnice gor, potem dva nazaj, tri gor, dve dol... dokler ne pripiha do sobe.

Koliko korakov mora gospod Pepe tako napraviti, da pride v sobo?

2.

Na prometni cesti v Buenos Airesu je prišlo do hude avtomobilske nesreče.

bilske gneče. Nihče ni mogel naprej. Avtomobil št. 3 se je ustavil pred vrati avta št. 6; avto št. 1 stoji za avtom št. 2; avto št. 5 stoji za avtom št. 4; avto št. 6 stoji pred vrati avta št. 4; avto št. 7 stoji za avtom št. 6 in avto št. 4 stoji pred vrati avta št. 2. — Drug drugemu zapirajo pot. Seveda se vsi pridušujejo. Ko bi pa od vseh sedmih avtomobilov le eden zavozil nekaj korakov nazaj, bi bilo vse v najlepšem redu.

Kateri avtomobil je to?

3.

O znanem grškem bajkarju Ezopu gre glas, da je bil v mladih letih suženj. Tako je moral nekoč s ka-

ravano skozi puščavo. Prosil je gospodarja, naj bi ne nalagal na njegova šibka ramena pretežkega bremena. Gospodar, ki ga je imel rad, mu je dal na voljo, naj si med zavoji sam izbere, katerega hoče. Ezop je preskusil vsak zavoj in si

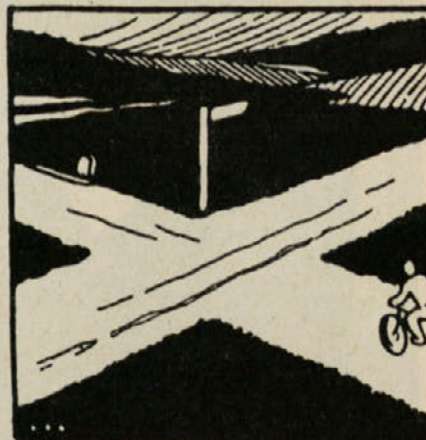

nazadnje nadel najtežjega, v katerem je bil kruh za vso karavano. Bilo je v resnici najtežje breme, saj so se mu kolena kar šibila. Vsi so se smejali »neumnemu« Ezopu.

Ali so imeli prav?

4.

Dva kolesarja sta pripihala do križišča in se začela pričakati, po kateri poti bi krenila naprej. Prvi bi rad šel proti severu, drugi pa proti jugu. Nazadnje se je prvi razkuril in odrezal: »Čvekaj, kar hočeš, odločeval bom jaz!« Pognal je kolo in se peljal proti severu. Drugi kolesar se je priduševal, pa tudi krenil proti severu, ker pač ni mogel drugače. Zakaj ne?

Rešitve ugank in problemov v prejšnji številki (11.—12.) je treba poslati do dne 20. februarja, rešitve nalog v tej številki pa do 10. marca. Reševalce čakajo lepe knjižne nagrade, imena bomo objavili kasneje

edini slovenski
ilustrirani družinski
mesečnik

— *Vaš najboljši prijatelj*

— *Dam vsak mesec prinaša:*

1. Najlepše slike z doma in iz sveta
2. Najraznovidnejšo vsebino
3. Najprivlačnejše berilo
4. Najpresenetljivejše zanimivosti
5. Najpraktičnejšo modo in kuhinjo
6. Najzvirnejše uganke in šaf

Zafo ga naročite
pri upravi, Ljubljana, Kopitarjeva 6. Letna naročnina samo **40 lir**

Izvirne platnice

za vezavo »OBISKA« je izdala

*Knjigoveznica Ljudske
tiskarne v Ljubljani*

Cena z vezavo vred Lir 29.—

Same platnice brez vezave Lir 16.—

Naročnina: za celo leto znaša 40— lir, za pol leta 20— lir, posamezna številka 4— lire. — Naročnina se plačuje vnaprej po položnici poštne hranilnice štev. 17.915 ali pri upravi »Obiska« v Ljubljani, Kopitarjeva ulica 2 (Ničman). — Rokopisi se ne vračajo. — Urejuje Mirko Javornik. — Za uredništvo odgovarja Ludvik Klakočar. — Izdaja in tiska Ljudska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).

**BOGASTVO V UMETNOSTI
MOJSTRA PLEČNIKA**

Zgoraj: Notranjščina (Dunaj)

Spodaj: Soba s pozlačenimi stenami
in z zlato harfo (Hradčani v Pragi)

Zimsko jutro na Blokah, žibelki našega smučarstva